

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

füzetek

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

“Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

XI. évfolyam 123. szám
2007. május

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
- hívottan és hívatlanul - mindenkit szeretettel vár
a Budapest, V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Lapunk az interneten: www.magy-orm.axelero.hu honlapon olvasható

Elektronikus levélcímünk (E- mail): magyar.ormeny@axelero.hu - magyar.ormeny@t-online.hu

Az örmény liturgia megemlékezéseiből

Az eddigi megemlékezéseket a diakónus (vagy az őt helyettesítő segédkező) mondta, a következő a pap imái!

“És még inkább tartsd meg nekünk szentséges atyánkat, N. N. pápánkat, boldog N. patriarkánkat, N. N. kormányzónkat (N. N. püspökünket) hosszú ideig és igaz tanításban”

Az egyház élére Krisztus vezetőket rendelt, s ezek mint püspökök, az apostolok utódai, Krisztus tanítását közvetítik nekünk, s jó, ha ezt hosszú időn át tehetik.

Dr. Sasvári László

Örmény Kultúra Hete, Budapest, 2007. április 19 - április 25.

Dr. Issekutz Sarolta

Örmény Kultúra Hete
Budapest, 2007. április 19 - április 25
Beharangozó a sajtó számára

Örmény Kultúra Hete rendezvénysorozatunk az Örmény Genocídium 92. évfordulója köré szerveződött. A szervezők és rendezők célja, hogy bemutassák a hazai történelmi örménység, az erdélyi örmények kulturális identitásörzését napjainkban. Egyúttal érzékeltesék, hogy összefogással miként lehet a magunk és a hazai többségi társadalom számára megismerhetővé tenni az örmény kultúra különböző szeptét, annak szépségeit. Valamennyi rendezvényünk ingyenesen látogatható.

A hazai történelmi örménységet, az 1672-ben hazánkba betelepült és ma már magyar anyanyelvűvé vált erdélyi örményeket, az úgynevezett magyarörményeket a XX. század első népiirtása ugyan nem érintette fizikailag, de lelkileg igen, hisz az őshazában maradt nemzetfeleink pusztítása, az őseink és ősi kultúránk

elleni támadás bennünket is mélyen érintett. Ezért tartjuk fontosnak minden évben a kb. 2,5 millió örmény áldozatra emlékezni, akik az ősi örmény földön estek áldozatul a török politikai döntésnek, amely az "örmény kérdést" egyszer és mindenkorra megoldani kívánta.

A XX. század első népirtása című kiállításunk a jereváni Örmény Genocídium Múzeumnak a népirtás 90. évfordulójára készített anyaga, amelyet az Egyesület adományként kapott a magyarországi bemutatás céljára. A téma sajnos kevésbé ismert a magyar társadalom, de még a politikum számára is. Ezért tartjuk fontosnak, hogy *Nikolaj Hovhanniszján* jereváni történész professzor *Az Örmény Genocídium* című művét magyar nyelven is megjelentessük, melyhez hozzászerkesztettük a kiállítás anyagát, a szinte felfoghatatlan kegyetlenséggel végrehajtott örmény népirtás hiteles ábrázolásaként.

A könyv az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Kiadó Erdélyi Örmény Múzeum sorozata 10. könyveként látott napvilágot. A kötetben olvasható függelékként az erdélyi örmény metropolisban, a szamosújvári Armenia magyarörmény időszakai szemlében megjelent újságcikkek az örmények elleni pogromokról, népirtásokról (1894, 1904), amelyek tudósították a magyarörmény közvéleményt a törökországi vérengzésekről.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület célja a magyar fordítás megjelentetésével, hogy a magyar társadalom és politikum számára több oldalról megvilágított és dokumentált anyagot szolgáltasson a XX. század első nagy népirtásáról, mely méltatlanul elhallgatott mind a mai napig. Szeretnénk elérni, hogy a Magyar Országgyűlés is elismerje végre a törökországi Örmény Genocídium megtörténtét. Ennek érdekében a könyvet valamennyi országgyűlési képviselőnek és fővárosi önkormányzati képviselőnek eljuttatjuk.

Az 1915 április 24-ei gyásznapi köré szervezett programok nemcsak az emlékezést kívánják ébren tartani, hanem bemutatják azt az ősi kultúrát, amely a népirtással egyidejűleg megvalósított örmény kulturális genocídiumnak majdnem áldozatul esett.

Nyitórendezvényként a 6000 éves örmény kultúra emlékei tekinthetők meg vetített képes előadás keretében. Szó lesz arról, hogy a kereszténység először a világon Örményországban lett államvallássá Kr. u. 301-ben, mely óta az egyház szerepe az örménység életében mindig meghatározó volt. Ízelítőt kapnak az érdeklődők az örmény kódexművészetből, megismerhetik az örmény katolikus gyászmise keretében az örmény katolikus liturgiát és csodálatos saragánjait (egyházi zene). Az örmény írásbeliség (Kr. u. 405) létrejötté, az örmény irodalom és zene gyöngyszemei, az örmény néptánc bemutatása mind-mind szerepel műsorainkon örmény származású művészeink közreműködésével.

Az örmény nemzet a népirtás következtében ugyan nagyon megfogyatkozott, de megújult erővel tovább él és alkot. Bemutatjuk az örmény zeneművészet jelenkori alkotásait is, amelyek kevésbé ismertek a hazai közönség előtt.

Az "Ararát" Örmény Néptánc Együttes Szimferopolból érkezik, akik a krími örmény diaszpórából származnak. Érdekessége, hogy a hazai történelmi örménység ősei is Krímiában éltek a XIII. században, miután 1239-ben el kellett menekülniük az "ezeregytornyú Ani" székesfővárosból a mongol betörés miatt.

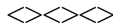
A rendezvénysorozatot az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (EÖGYKE) örmény kisebbségi képviselőiből alakult kerületi és a Fővárosi Örmény Önkormányzata, valamint az Országos Örmény Önkormányzat EÖGYKE frakciója rendezték és támogatták: a Budapest Főváros Budavári-, II. kerületi-, Terézvárosi-, Józsefvárosi-, Ferencvárosi-, XI. kerületi-, XII. kerületi-, XIII. kerületi-, Zuglói-, XV. kerületi- és a XVI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzata.

Ezzel is azt kívánjuk hangsúlyozni, hogy a közös cél érdekében lehet és kell közösen munkálkodnunk annak érdekében, hogy színvonalasan és hangsúlyosan mutassuk be örmény kultúránk minél több szeletét. Ezen összefogásnak a magyarörmények körében már hagyománya van, mint ahogy a nemzetközi konferenciasorozatainkat és a hozzá kapcsolódó kulturális rendezvényeket is ilyen módon szerveztük meg.

Szeretnénk elérni, hogy a jövőben ne csak a hazai történelmi örménység, hanem a XX. század végétől betelepült testvéreink is részt vegyenek ebben az összefogásban!

A rendezvénysorozat fővédnöke Tarlós István, a Fővárosi Közgyűlés Esélyegyenlőségi,

Foglalkoztatáspolitikai és Kisebbségi Bizottság elnöke.

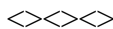

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 1997-ben alakult, mely főleg a trianoni békediktátum következtében Erdélyből áttelepült magyarörményeket fogja össze, de a közösséghez tartoznak más örmény diaszpórából betelepültek is. A hazai történelmi örménység összlétszáma kb. 15-20 ezer fő, akik számára végzett tevékenységgel az örmény gyökerek iránti ragaszkodást, az identitás megőrzését kívánjuk erősíteni: kulturális programokkal, az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek ingyenes kulturális és információs havi lapunkkal (XI. évfolyam jelenleg, 1800 példányban), a hagyományok ápolásával, az örmény szertartású római katolikus hitélet ébrentartásával.

Az Egyesület alapító okirata szerinti célja és tevékenysége:

- országos szakmai szervezetként az örmény kisebbségi, nemzetiségi kultúra ápolása, az örmény nemzeti kisebbség képviselete
- az örmény származásúak számára kulturális identitásörzítő programok, találkozók szervezése, támogatása határainkon belül és kívül
- a magyarországi és az erdélyi örmény irodalmi, történelmi, művészeti és tárgyi emlékek felkutatása, gyűjtése, állagának megőrzéséhez segítségnyújtás
- kiadványok megjelentetése
- együttműködés az erdélyi örmény lakta településekkel
- az örmény származásúak és armenológiai tanulmányokat folytató ifjúság tanulásának, továbbtanulásának támogatása
- az örmény származásúak megsegítése
- magyarörmény genealógiai gyökerek kutatása
- együttműködés a hasonló célú társadalmi szervezetekkel és örmény kisebbségi önkormányzatokkal határainkon belül és kívül a célok közös megvalósítása érdekében
- az örmény kultúra és történelem iránt érdeklődők számára felvilágosítás adása
- kisebbségi önkormányzati választásokon jelölő szervezetként örmény kisebbségi képviselőjelöltek állítása helyi, területi és országos szinten

Főrendező: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (1015 Budapest, Donáti u. 7/a; telefon: 201-1011; fax: 201-2401; internet: www.magy-orm.axelero.hu

www.magy-orm.t-online.hu; e-mail magyar.ormeny@axelero.hu. elnök: dr. Issekutz Sarolta) és a Fővárosi Örmény Önkormányzat (1054 Budapest, Akadémia u. 1.; tel/fax: 332-1791; e-mail: fovarosiormeny@startadsl.hu; fovarosiormenyonkorm@startadsl.hu; elnök: dr. Issekutz Sarolta)

Szemelvények Nikolaj Hovhannisján: Az Örmény Genocídium című könyvéből

“1948. december 9-én az ENSZ közgyűlése elfogadta a Genocídium büntetnének megelőzéséről és büntetéséről szóló egyezményt, amely egy történelmi jelentőséggel bíró nemzetközi dokumentum. Ebben a genocídium politikai irányvonalnak minősül, amely bizonyos népcsoportok elpusztítására törekszik faji, nemzetiségi vagy vallási alapon: vagy közvetlenül, gyilkosság útján, vagy súlyos testi és szellemi károsodást okozva az említett népcsoportok tagjaiban...”

...Az Örmény-hegyvidék területe 300,000 km², melynek a mai Örményország csak egy tizedrészét, 30,000 km²-t foglal el. Az Örmény-hegyvidék túlnyomó része ma Törökországhoz tartozik...

...Nyugat-Örményország a korábban egyesített Örményország nagy részét, kb. 230.000 négyzetkilométert foglalt el. Az örmény lakosság túlnyomó többsége, kb. 2,5 millió ember itt

koncentrálódott. Ha figyelembe vesszük azokat az örményeket is, akik a XIX. században Nyugat-Örményországon kívül, szerte az Oszmán Birodalom területén - Isztambulban, a fővárosban, Szmirnában, illetve más városokban és településeken - éltek, akkor az örmények összlétszáma 3 millió volt...

...az Oszmán Birodalom XIX. és kora XX. századi történelmét a sorozatos mészárlások, kínzások és az arabok, szírek, örmények, görögök, bolgárok és más nem török népek méltóságának sárba tiprása jellemezte...

...II. Abdul Hamid által elrendelt örmény vérengzések nem voltak sem véletlenszerűek, sem a szultán szeszélyeiből adódóak. Politikailag kiterveltek voltak. Ő volt az, aki a következő szabályt állította fel: "Az örmény kérdés legjobb megoldása az örmények fizikai megsemmisítése."...

...Az Oszmán Birodalom XIX. századi örmény mészárlásainak csúcspontja az 1894-1896-os vérengzés volt...

...1894 és 1896 közötti vérontásnak 300,000 főnyi áldozata volt...

...Az idők során egy szilárd társadalmi réteg alakult ki az Oszmán Birodalomban, amely törökökből, kurdokból és cserkeszekből állt, s amely gyilkosságokra és mészárlásokra specializálódott...

...A turkizmus lett a hivatalos ideológiájuk... Célja az volt, hogy előkészítse a politikai, katonai és társadalmi feltételeket, egy kedvező morális és pszichológiai légkört ahhoz, hogy minden muzulmán és keresztényt törökké formáljanak át. Ennek kivitelezését három szinten célozták meg: (1) a muzulmán és keresztény népek erőszakos eltörökösítése és a keresztények erőszakos áttérítése az iszlámra; (2) etnikai tisztogatás, amely minden olyan népcsoport erőszakos deportálását jelentette, amely ellenáll a törökösítésnek; (3) egész etnikai csoportok és népek kiirtása, vagyis a genocídium. E politika célja egy tisztán török állam megteremtése volt, mely azon a rasszista elven alapult, hogy a török nép felsőbbrendű...

...az Egység és Haladás Párt ... Szalonikiben tartott 1911-es kongresszusán elfogadott egy végleges döntést a birodalmon belül élő nem-török népek erőszakos törökösítéséről...

...Doktor Nazim 1914 végén a párt azon titkos ülésén, amelyen az Örmény Genocídiumról szóló végső döntést meghozták, felszólalt: *"Az örmény népet mindegy szálig ki kell irtani, hogy egy se maradjon az országunkban, s hogy még a nevüket is elfelejtsük. Most egy háború van készülődőben, s nem lesz több ilyen kedvező alkalom. A nagyhatalmak beavatkozása és a média hangos protestálása el fog sikkadni, és még ha meg is tudják, kész ténnyel fognak szembenézni, s így a problémát végképp lezártuk. Ez alkalommal az örmények totális megsemmisítését kell megcéloznunk, szükséges, hogy mindegyikőjüket elpusztítsuk, a legutolsó emberig. Azt akarom, hogy ezen a földön törökök, és csakis törökök éljenek, s egészében birtokolják azt. A pokolba minden nem-török elemmel, bármi legyen is a nemzetisége vagy a vallása!"*...

...1915. április 24-én...Konstantinápolyban hivatalos vádemelés nélkül letartóztatták és elhurcolták a nyugati örménység elitjét - a Török Parlament (Medzslisz) tagjait, írókat, ügyvédeket, tanárokat, újságírókat, orvosokat, közéleti szereplőket, egyházi személyeket, művészeket - körülbelül 800 embert. Vagy a száműzetésbe vezető útjukon, vagy úticéljuk elérésekor ölték meg őket. . .

...1915 májusában megkezdődött az örmények tömeges lemészárlása és deportálása Bitlisz, Diyarbakir, Erzurum, Kharberd, Szebasztia és Van vilajetekben, azaz a hat örmény vilajetben, valamint Trabzon vilajetben....

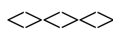
...A török hadsereg osztagai, a belső erők, a rendőrség, a *Teskiláti Mahszusze*, az úgynevezett cseték, a kurd vezérek fegyveres bandái megszállták a településeket, falvakat és városokat, az örmények házait, megölték a nőket, időseket és gyerekeket, elrabolták vagyontárgyaikat, állataikat - mindent, ami értékkel rendelkezett. Az örmények házait, egész szomszédságokat és falvakat gyűjtöttak fel...

...Az elűzött örményeket török katonai kísérettel az arab sivatagokba, Szíriába és Mezopotámiába száműzték...

...Nyugat-Örményországban és az Oszmán Birodalom egész területén másfél millió örményt gyilkoltak meg és több százezer embert deportáltak. Az örmények szülőföldje öslakosaitól megfosztottá vált...

...*"Ugyan ki emlékszik már az Örmény Népiirtásra?"*, ahogyan Hitler mondta 1939. augusztus 22-én, Lengyelország lerohanása előtt, a német vezérkar gyűlésén Obersalzburgban...

...Az Örmény Genocídiumot a világ 15 állama ismerte el hivatalosan: Argentína, Belgium, Olaszország, Kanada, Ciprus, Libanon, Görögország, Hollandia, Szlovákia, Vatikán, Svédország, Svájc, Oroszország, Franciaország és Uruguay. ...Az Örmény Genocídiumot természetesen Örményország és a Hegyi-Karabah Köztársaság is elismerte..."

(A *Frigyesy Ágnes* által szerkesztett tudósítás megjelent a Polgári Hírszemle, a Fidesz, a KDNP honlapjain, valamint az Erdélyi Napló Kolozsváron megjelenő hetilapban és a Kapu értelmiségi havilapban)

Zsigmond Benedek

Hat évezredes utazás Örményországban

I. rész

Az örmény kultúra kezdetei

A Kaukázustól délre fekvő területek már két millió éve lakottak. A *Homo erectus* fajba tartozó népek éltek itt, gazdag leletanyagot hagyva maguk mögött.

Magának az örmény kultúrának a története több mint 6000 évre nyúlik vissza. A Kr. e. V. évezred végétől kezdve indult itt fejlődésnek a letelepedett civilizáció, ettől kezdve találunk kőből épült településeket. A Kr. e. IV. évezredtől már fejlett városokat találunk, az utóbbiak a III. évezredtől már a babiloni városokkal vetélkednek. Ugyanebből az időszakból már helyi államnevek, sőt királynevek is ismertek az asszír feliratokból.

Az örmény nép három összetevője

A történelmi Örményország, azaz Armenia első, név szerint is ismert lakói az ún. *hurri* népek, akik az örmények őseinek tekinthetők. Ők voltak egyúttal az első államalapítók ezen a földön. Az örmény nép azonban, a magyarsághoz hasonlóan, több népcsoport összeolvadásával alakult ki. Armenia területére a Kr. e. II. évezredben indoeurópai népek érkeztek, amelyek az indoeurópai nyelvcsalád anatóliai alcsaládjába tartozó nyelveket beszélték. Ők még mindig nem az örmények közvetlen ősei. Az a nép, amelyik az örmény nyelv őseit, a protoörményt hozta magával, Kr. e. 1200 körül telepedett le Armeniában.

Herodotosz tanúsága szerint az örmények a frigek szálláshelyéről költöztek el. A frégekről tudjuk, hogy a Balkán-félszigetről érkeztek Anatóliába, ahol a perzsák elfoglalták új országukat. Az örménység tehát a hurri, az anatóliai (indoeurópai) és a protoörmény (szintén indoeurópai) nyelvet beszélő népelemekből alakult ki. Az utóbbi népcsoport bizonyult a legerősebbnek, és végül az Armeniában élő indoeurópai és hurri népek örményajkúvá váltak.

A protoörmény népcsoport eredete és rokonsága

Az örmények magukat a *haj* népnévvel jelölik. Ezt a nevet már régóta összefüggésbe hozták az Armenia északkeleti részén valaha fennállt állammal, amelynek neve Hajasa-Azzi. Azóta kiderült, hogy Hajasa nyelve indoeurópai ugyan, de biztosan nem az örmény nyelv őse vagy közelebbi rokona. Így más rokon után kellett nézni.

Az örmények, amint említettük, a frigék közelében laktak a Balkán-félszigeten. Velük együtt költöztek el onnét Kr. e. 1200 körül, az ún. tengeri népek vándorlása során. A fríg indoeurópai nyelv; a göröggel való rokonságáról elsőként *Pláton* (!) tájékoztat. Az örmény, noha ugyancsak indoeurópai nyelv, nem áll közeli rokonságban a fríggel.

Az örmények közelebbi rokonságáról egy másik ókori görög szerző, *Homérosz* műve alapján tájékozódhatunk. Híres eposzában, az *Iliászban* találunk egy *pajón* nevű népet. Tudjuk, hogy az -ón végződés tipikus görög népnév-képző, így ezt levágva kapjuk meg a szó tövét. Azt is tudjuk, hogy az indoeurópai szókezdő p-ből az örményben h lett, pl. `apa': patr > hajr. Ha tehát az *Iliászból* ismert *pajón*

népnév tövén (paj) alkalmazzuk ugyanezt az örmény hangtörvényt, akkor megkapjuk a haj alakot, amely azonos az örmények önelnevezésével. És ami tovább erősíti ezt az azonosítást: a pajónokról tudjuk, hogy a Balkán középső részén éltek, ahol a frígek és az örmények.

Újabb kutatások azt a feltételezést is felvetették, amely szerint az örmények abba a népcsoportba tartoztak, amelyeket az ókori források *műsz* néven emlegetnek. A Római Birodalom egyik balkáni tartományának neve, *Moesia* szintén ezt a népvét hordozza magában. A *műsz* szó eredeti hangzása az ógörögben: *műsz*. A tengeri népek vándorlásáról tájékoztató asszír források egy *muski* nevű népről beszélnek; a k-ban nem nehéz felismerni az óörmény -k' ragot, amely a többes szám jele.

És egy utolsó érv: az örmények a névelőt a szó végére teszik. Ez a jelenség az indoeurópai nyelvekben kizárólag a Balkánon fordul elő, ott is több, különböző csoportba tartozó indoeurópai nyelvénél: a bolgár szláv nyelv, a román újlatin, míg az albán régi balkáni nyelv. A névelőnek a szó végére való helyezése tehát ősi balkáni jelenség; a bolgár és a román is ebből a balkáni ősi rétegből vette át (hiszen nem balkáni szláv és újlatin nyelvekben hasonló jelenséget nem találunk).

A régi balkáni népek közül egyedül az albán és, amint láttuk, az örmény tartotta meg eredeti nyelvét, a többiek romanizálódtak vagy elszlávosodtak.

(Folytatjuk)

(Elhangzott 2007. április 19-én az Örmény Kultúra Hete nyitó előadásán)

Nikolaj Hovhanniszján: Az Örmény Genocídium Szerkesztői gondolatok a most megjelent kötet elé

A XX. század első nagy népirtása az örményekkel történt meg, amikor az őshaza ma Törökországhoz tartozó részén élő örményeket, mintegy 1.500.000 embert irtottak ki a törökök. A már XIX. század végén megindult örményüldözésnek összesen mintegy 2.500.000 örmény esett áldozatul. A népirtás elől menekülők szétrajzottak a nagyvilágban. Érkeztek kis számban Magyarországra is, hisz itt már évszázadok óta éltek örmények diaszpórában.

Őseik még 1239-ben menekültek el az őshazából, az "ezeregytornyú Ani" fővárosból a szeldzsuk török, mongol támadások miatt, s hosszú évszázadok menekülése után 1672-ben Erdélyben találtak menedéket *I. Apafi Mihály* fejedelem engedélyével. Virágzó diaszpórárt hoztak létre Szamosújváron (Armenopolis), Erzsébetvárosban, Gyergyószentmiklóson és Csíkszépvízen.

Az erdélyi diaszpóra Trianon tragédiájának köszönhetően a XX. század elején szétbomlott és sokan Magyarországon találtak menedéket, bővítve a XVIII. század végétől már itt élő erdélyi örménység létszámát. Ezen erdélyi örmény diaszpóra 1920-ban létrehozta a Magyarországi Örmények Egyesületét és nyomban megkezdte az Örmény Genocídium elől menekült nemzettestvéreik megsegítését, a magyarországi befogadásuk, beilleszkedésük elősegítésével. Közülük sokan a II. világháborút követő negatív politikai és gazdasági változások hatására Nyugatra és Amerikába távoztak.

Könyvünk három anyag összeállítása. Alapját képezi *Nikolaj Hovhanniszján* jereváni történész professzor könyve: *Az Örmény Népiirtás*, melyet az Örmény Tudományos Akadémia Orientalisztikai Intézete adott közre Jerevánban 2005-ben. A vizuális ismereteket szolgálja az Örmény Tudományos Akadémia Örmény Genocídium Múzeuma által a genocídium 90. évfordulójára készített emlékkiállításának anyaga, archív fotókkal és tablókkal. A harmadik rész pedig bemutatja, hogy a *Szongott Kristóf* által szerkesztett szamosújvári *Arménia magyar-örmény havi szemle* hogyan kísérte figyelemmel örmény nemzetfeleink tragikus sorsát a XIX. század végétől a XX. század elejéig, a lap megszűnéséig, valamint a Magyarországi Örmény Egyesület miként segítette a hozzánk érkező menekülteket, hogy otthonra találjanak Magyarországon.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület célja, hogy e könyvével a magyar társadalom és politikum számára több oldalról megvilágított és dokumentált anyagot szolgáltatson a XX. század első nagy népirtásáról, mely méltatlanul elhallgatott mind a mai napig. Szeretnénk elérni, hogy a Magyar

Országgyűlés is ismerje el végre a törökországi örmény genocídium megtörténtét.

Köszönetet mondunk *Anahit Szimonján* elnök asszonynak, az Örményország-Magyarország Egyesület vezetőjének, hogy *Nikolaj Hovhanniszján* könyvét rendelkezésünkre bocsátotta és megszerezte a szerző hozzájárulását a magyar fordítás megjelentetéséhez. Köszönetet mondunk az Örmény Genocídium Múzeum igazgatójának, *Lavrenti Barszeghjánnak*, hogy 2005. májusában egy jereváni hivatalos látogatásunk alkalmával a kiállítás anyagát az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületnek adományozta, s így módunkban áll nemcsak kiállításként, hanem a könyv illusztrációjaként is bemutatni e dokumentumokat a nagyközönségnek.

A múltat nem lehet és nem is szabad elfelejteni. Az örmény nemzet nagy véráldozata minden évben emlékezésre készíti a világ örménységét április 24-én, a tragikus gyásnapon, s így tesszük azt mi, magyarországi örmények is. Az emlékezés mellett az ad erőt minden örménynek, hogy a nemzet túlélte a megpróbáltatásokat és az 1991-ben kikiáltott Örmény Köztársaság elindult a demokratikus fejlődés útján. Hajtsunk fejet az áldozatok emléke előtt, s tegyünk meg mindent, hogy hasonló tragédia soha ne fordulhasson elő!

Dr. Issekutz Sarolta elnök
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Nikolaj Hovhanniszján: Az Örmény Genocídium c. könyvét (Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Kiadó, Erdélyi Örmény Múzeum sorozat 10., 2007) *dr. Issekutz Sarolta*, a könyv szerkesztője mutatta be április 13-án du. 15 órakor a XIV. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon az Országos Idegennyelvű Könyvtár Nemzeti Kisebbségek Magyarországon kiállításán a Budapest Kongresszusi Központban.

A könyv megvásárolható a Fővárosi Örmény Önkormányzat székhelyén (1054 Budapest Akadémia u. 1. IV. em. 426. szoba, előzetes telefon egyeztetés alapján. Tel: 332-1791, Zsoldos Vanda titkárnőnél. Ára 1.500 Ft.

"A szellemnek létrára van szüksége, hogy a lélekhez felemelkedjék."

(Tatiosz)

Hírek

Dr. Issekutz Sarolta, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke április 26-án délután a Fővárosi Közgyűlésen emlékbeszédet tartott az Örmény Genocídium 92. Évfordulója alkalmából. Egyúttal átadta Demszky Gábor főpolgármesternek, valamint a fővárosi közgyűlési képviselőknek (67 fő) az Egyesület kiadásában megjelent *Nikolaj Hovhanniszján: Az Örmény Genocídium* című könyvét és az Egyesület képviseletében írott levelét, melyben politikai segítséget kér a hazai történelmi örménység nevében, hogy a Magyar Országgyűlés elismerje a törökországi örmény nemzetiség ellen elkövetett Genocídium tényét. Az Elnökasszony ezt követően a Budapest Főváros II. kerületi Önkormányzat közgyűlésén szólalt fel, hasonló célból, ahol szintén kiosztásra került a népiértésről szóló könyv és kérelem.

◇◇◇◇

Május 2-án a Ferencvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke, *Szenttamássy Katalin* szólalt fel a Ferencvárosi Önkormányzat közgyűlésén és osztotta ki a képviselőknek Az Örmény Genocídium című könyvet. Beszédében röviden ismertette a hazai örménység történelmét és a XX. század első népiértés főbb adatait.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
H-1015. Budapest I. Donáti utca 7/a.
Postacím: H-1255. Budapest Pf.189.
Tel: (36)(1) 201-1011 Fax: (36)(1) 201-2401
E-mail: magyar.ormeny@axelero.hu

Tisztelt Képviselő Asszony, tisztelt Képviselő Úr!

A XX. század első népirtása az örményekkel történt meg, amikor az őshaza ma Törökországhoz tartozó részén élő örményeket, mintegy 1.500,000 embert irtottak ki a törökök. A már a XIX. század végén megindult örményüldözésnek összesen mintegy 2,500,000 örmény esett áldozatul. A népirtás elől menekülők szétrajzoltak a nagyvilágban. Érkeztek kis számban Magyarországra is, hiszen itt már évszázadok óta éltek örmények diaszpórában, akik szeretettel fogadták menekülő nemzettestvéreiket.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület a 92 évvel ezelőtti népirtás emlékére, az április 24-i gyásznapra megjelentette *Nikolaj Hovhanniszján Az Örmény Genocídium* c. művét, megjelentetve egyúttal a örmény nemzetiség kiirtásának hiteles fotóit is.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület célja, hogy ezen könyvével a magyar társadalom és politikum számára egy több oldalról megvilágított és dokumentált anyagot szolgáltatson a XX. század első nagy népirtásáról, mely méltatlanul elhallgatott mind a mai napig. Szeretnénk elérni, hogy a Magyar Országgyűlés is elismerné végre a törökországi Örmény Genocídium megtörténtét.

Fogadja tőlünk szeretettel a mellékelt könyvet és kérjük, segítsen hozzá bennünket, hogy e méltatlanul elfelejtett népirtás méltó helyre kerüljön a történelem és a köztudat színterén Magyarországon is és a Magyar Országgyűlés határozatban ítélje el az örmények ellen 1915-1922-ig elkövetett genocídiumot.

Budapest 2007. április 24.

Segítségét megköszönve megkülönböztetett tisztelettel
dr. Issekutz Sarolta
elnök

Hang-sorok *Találkozások*

Előrebocsátom, rendhagyó koncertbeszámoló lesz, hiszen nem is egy hangversennyel kezdődött. Inkább a találkozásokról szól, melyet láthatatlan szálak fognak össze. Nemrég ért véget az Örmény Genocídium kilencvenkettedik évfordulója köré szerveződött *Örmény Kultúra Hete*. Az Árkád Galériában megrendítő kiállítás keretében mutatták be a XX. század első -1915. április 24-én induló - nagy népirtásának történetét összefoglaló kötetet, Nikolaj Hovhanniszján jereváni történész művének magyar kiadását. (A tragikus történeésekről eddig jóformán csak *Franz Werfelnek* köszönhetően tudunk, aki *A Musza Dagh negyven napja* című regényében állított emléket az áldozatoknak.) Az Oszmán Birodalom időről időre hadjáratot indított az örmények ellen, de 1915-ben megszületett a minden addiginál ördögibb terv: végleg leszámolnak e Krisztust követő kisebbséggel. A törökök szisztematikusan összesen mintegy két és félmillió örményt gyilkoltak meg. Aki tudott, menekült: egy hat évezredes kultúrával, ezerhétszáz éves keresztény múlttal büszkélkedő népet szorítottak ki őseik földjéről...

Egy budai kápolnában az örmény vértanúkért tartott gyászmise bepillantást enged ebbe az ősi liturgiába. A szépséges énekekben, himnuszokban mintha gregorián hangsorok keverednének fájdalmas, egzotikus keleti dallamokkal... S milyen különös az élet, aznap este a Művészetek Palotájában a milánói születésű karmesterrel, *Gianandrea Nosedával* vendégeskedő BBC Filharmonikusok koncertjén

műsorváltozás történik: az előre meghirdetett énekes szólista helyett egy itthon eddig ismeretlen, huszonegy éves hegedűművész, az örmény *Sergey Khacshatryan* lép fel. A keskeny arcú, vékony fiatalember a Beethoven-concertót játssza. Személyében mintha egyszerre összegződne mindaz, amit az "örménység" sugall: transzcendensre nyitottságot, higgadtságot, fegyelmet, szervilizmustól mentes, őszinte alázatot...

Magától értetődő hegedűjátékában nemcsak a hangok kristálytiszták, hanem a gondolatok is. Nem pusztán ígéret, "később érő" virtuóz, mint oly sokan a mai sztárok közül: Khacshatryan intelligens, beérett és kész művész. Kiválasztott. A gyakran feltett költői kérdésre pedig, nevezetesen, hogy mitől is válik valaki azzá, másnap egy élő legenda, a kilencvenegy esztendőes *Rév Livia* adja meg a választ a Zeneakadémián. A zongoraművésznő - akinek játékát egykor Bartók, Kodály, Dohnányi, Weiner és Rubinstein is hallgatta és méltatta - nem aprózza el: a *Bánfalvi Béla* vezette Budapesti Vonósokkal egy este adja elő *Mozart c-moll* (K. 491-es) és *Beethoven* első, *C-dúr zongoraversenyét*. Amikor a koncert végén a barátok, rokonok, művésztársak, gratulálók szoros gyűrűjében a törekeny hölgy játékának plasztikusságát, csengettyűhangját dicsérik, s arról faggatják,- honnan a mély átélés, az értés, fáradtan mosolyogva jegyzi meg; "Antennám van a Jóistenhez!" A Titokhoz vezető út is ez, legyen szó egy népről, egy művésztől, egy „hétköznapi: közel lenni hozzá, s mindig venni az érkező üzenetet...

Pallós

(Megjelent az Új Ember
2007. április 29-i számában.

Dávid Csaba

Emlékezni alapvető emberi kötelességünk!

Lehet-e, szabad-e népiertásra emlékezni egy békés kávézóban? Vagy emlékezni csak arra méltó helyen, emlékműnél lehet? Lehet-e az 1915-ös örmény genocídiumról megemlékeznie annak, aki abból a népből származik ugyan, de a nyelvet nem ismeri? Vagy emlékeznie csak annak illik, aki érti a legyilkoltak nyelvét?

Hölgyeim és uraim! Rokonok, barátok, örménymagyarok, örmények, magyarok és más származásúak! A legjobb megszólítás azonban: Tisztelt Emlékező Gyülekezet!

Az előbbi kérdésekre a válasz: emlékezni nem lehet, hanem kell! Alapvető emberi kötelességünk! És jogunk. 92 éve történt valami. A történelmi felvezetést most hagyjuk félre - túl hosszú lenne.

Ez a nap igen pontosan jelzi, hogy a fokozatosan terjedő téveszmék, a gyűlöletpropaganda miként válik kisebb-nagyobb jogtalanságokká, aztán elszórtan gyilkosságokká, míg elérkezik a "teljes kibontakozás". Ennek, az iszonyatos "teljes kibontakozás"-nak a gyásznapja április 24-e.

1915-ben ekkor terelték össze a konstantinápolyi örmény értelmiséget. A török nép ugyanis hitt a propagandának, amely szerint minden gondjuk-bajuk okozói az örmények. Elhitték, hogy meg kell védeniük a "tisztá" török nemzetet. Mert ha már nem lesz ott örmény, akkor Törökország felvirágzik, békés, gazdag és boldog nemzetállam lesz. Minden megoldódik. Konstantinápolyban tehát nagyüzemileg elindult a népiertás. Másfél-kétfélmillió örményt gyilkoltak le.

De azóta - mint tudjuk - Törökország békés, gazdag és virágzó nemzetállam lett, minden megoldódott... vagy mégsem? A nemrég legyilkolt *Hrant Dink* félörmény-féltörök lapszerkesztő példája mást jelez...

Közben évtizedek óta folyik a propaganda: újabban - ráadásul magyarul is megjelent kiadványokban - arról olvasunk, hogy szegény törökség 1915-ben miként kényszerült védekezni az örmény banditákkal szemben.

Talaat, Dzsemal és Enver pasa írásait, amelyek a genocídium ideológiai alapvetését szolgálták és megoldási utasításokat tartalmaztak, később gondosan olvasta *Adolf Hitler*. 1939 decemberétől tehát a németek a megszállt Varsó értelmiségét és szakmunkásrétegét hurcolták egy közeli erdőbe és lötték előre megásott tömegsírokba. A gyakorlat kiteljesedését, az "Endlösung"-ot pedig ismerjük.

A hóhérok technikája változhat, az indítékuk ugyanaz. Ezért aztán nem feledhetjük, hogy az áldozatok, a megirtott népek között pedig végképpen nincs semmi különbség.

Mindig így kezdődik: valakik úgy gondolják másvalakikről, hogy nem ide valók. Idegenek. Az akkori török vélekedés szerint az örmények sem voltak odavalók, ahol évezredek óta éltek.

Ha minderről valaki nem tud, az megbocsátható. Ám, ha tudja, de nem tudatja másokkal, akkor bűnt követ el egy egész nép ellen. Függetlenül attól, hogy vérségileg van-e köze az örménységhez, vagy más, megirtott népekhez.

Ha a megtizedelt népek emléke él bennünk, akkor mindegy, milyen nyelven beszélünk - igenis, értjük a legyilkoltak nyelvét. Pontosabban: értjük saját emberségünk, saját nemzeti közösségünk nyelvét.

Miről szól számunkra itt, Budapesten az örmény genocídium emléknapja? Sokszor idézünk egy-egy sort *John Donne* XVII. századi angol lelkész-költő verséből, amely folyamatosan és erősen aktuális. Ma, itt, Magyarországon is. Következzék tehát a vers:

*Senki sem különálló sziget; minden ember
a kontinens egy része, a szárazföld egy darabja;
ha egy göröngyöt mos el a tenger,
Európa lesz kevesebb, éppúgy, mintha egy
hegyfokot mosna el, vagy barátaid házát,
vagy a te birtokod; minden halállal én leszek
kevesebb, mert egy vagyok az emberiséggel;
ezért hát sose kérdezd, kiért szól a harang:
érted szól.*

Köszönöm figyelmüket!

*(Elhangzott 2007. április 24-én
az Országos Örmény Önkormányzat EOGYKE-frakciójának ünnepségén
Budapesten, a Mélange kávézóban)*

Fővárosi Örmény Klub

Cím: V. Budapest, Semmelweis u.1-3. Bartók terem Időpont: 2007. május 17.17 óra

Program:

Szabó László: Irán és örmény vonatkozásai

Vetített képes előadás

Könyvbemutató:

Nikolaj Hovhanniszján: Az Örmény Genocídium

Bemutatja a könyv szerkesztője: dr. Issekutz Sarolta

A klubestet a Ferencvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat rendezi

MINISZTERELNŐHI HIVATAL

Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Főosztály

Főigazgató

Dr. Issekutz Sarolta elnök asszony

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Budapest

Tisztelt Elnök Asszony!

Az Örmény Kultúra Hete című rendezvénysorozat fővédnökségére való megtisztelő felkérésüket szívből köszönöm, de sajnálatomra azt nem áll módomban elvállalni, hiszen a hazai gyakorlat szerint a

hasonló jellegű, nagyszabású rendezvények fővédnökségét politikusok látják el.

Az örmény közösség több szervezete által gondozott rendezvénysorozat erősíti a kisebbségi összetartozást, hozzájárul nemzetiségi identitásuk megőrzéséhez. Megemlékezésük, amelyet tartalmas kulturális program színesít, alkalmat teremt az évenkénti találkozáshoz, információ- és tapasztalat-cseréhez. A hagyományápolás mellett hozzájárul a történelmi emlékek megőrzéséhez és nem utolsósorban az örmény kulturális értékek bemutatásához, szélesebb körben való megismertetéséhez, ezáltal a többségi társadalom és az örmény kisebbség közötti kapcsolatok elmélyítéséhez.

Rendezvényük időpontja sajnos egybeesik a Főosztályunk által szervezett országos kisebbségi önkormányzatok II. találkozójával, ezért április 19-én a Fővárosi Örmény Klubban 17.00 órakor kezdődő programon tudok csak részt venni.

Méltóságteljes emlékezést, a kulturális programok eredményes lebonyolításához pedig sok sikert kívánok.

Budapest, 2007. március 28.

Tisztelettel

Németh Erika

Archívumunk anyagából ..

Örmény családnevek

Folyóiratunk munkatársa, *Csíky Lukács* örmény kath. plebános Simferopolban, levelében felsorolja híveinek családneveit. E nevek között olyanokat is találtunk, melyek azonosak a hazai örmények neveivel. Apáink több ideig laktak Krímben, ők kiköltöztek, de néhány család ott maradt. Innen ered a név-azonosság a beköltözött hazai és az ott maradt örmény családok közt. Érdekesnek találtuk az azonos neveket folyóiratunkban is közölni: *Gádárine Ávediszeán, Hovhánnesz Káráján* (kára török szó = fekete. E család Örményországban Szévján nevet visel; a régi Moldova-Oláhországban Szévján örmény nevet szó szerint *Nyegrutz*-ra fordította; a Nyegrutz család egyik ága a hazában nevét Feketére magyarosította). *Hovszep Dsermágián*. (Dsermág örmény szó = fehér. A Dsermág-ok hazánkban Fehérek.) *Gárábéd Málján. Krikor Márkarián* (hazánkban: Markovich. Az örmény ián, ján, eán családnévképző = a szláv vich és magyar fi-vel.) *Hovhánnesz Nerszeszián, Márdirosz Sáhineán. Chácshérész Dserácheán* (Dserách, dsirách örmény szó = gyertya. A Dserách-ok hazánkban Gyertyánffy-ak). *Meszrovb Számuélián. Thákuhi (Regina) Száhágián*. E család hazánkban Izsáki, Izai nevet visel. A Száhág szóból lett a *Gajzágó* és *Izzekutz* családnév is.)

Hány örmény van a kerek földön?

A Szent-Pétervárott megjelenő "Svet" című orosz hetilap az összes örmények számát 4.047.753-ra teszi és pedig

Törökországban van	2.525.525 lélek.
Oroszországban	1.391.620 "
Perszában	54.695 "
Osztrák-Magyarországban	23.463 "
Bulgáriában	9.250 "
Romániában	13.200 "
India-, Birma-, Afganistánban, Habesben, Francia-, Olasz-, Angolországban és Amerikában elszórva van	30.000 lélek.

A "Svet" nem pontos adatokat használt. A kezeink közt levő, megbízható legújabb források szerint az összes örmények száma az öt milliót meghaladja.

*Armenia magyar-örmény időszaki szemle - Szamosújvár, 1890 május
(eredeti írásmóddal)*

"Soha ne félj kimondani azt, amiről egész lelkeddel tudod, hogy igaz."

(Mária Sándor)

Marillai Andrea

Elhallgatott népiertás

2. befejező rész

Az örmények ma

A világháború befejezése után Örményország saját fizikai fennmaradása érdekében kénytelen volt Szovjet-Oroszországhoz csatlakozni. Az örmények 1988-ig azt hitték, hogy a genocídium egyszeri történelmi esemény volt. Ám amikor a Szovjetunió széthullásának kezdetén a karabaghi örmények - alkotmányos jogaikra hivatkozva - maguk szerettek volna dönteni hovatartozásukról, Azerbajdzsán pogromokkal válaszolt.

1988-ban Szumgaitban, majd 1990-ben Bakuban is középkori módszerekkel gyilkolták az örményeket. Ezekre a rémtettekre a korábbiakhoz hasonlóan nincs ésszerű magyarázat. Hacsak az nem, ami az örmény történészek meggyőződése: hogy Törökország nem mondott le keleti terjeszkedő politikájáról, utat készít Baku felé.

A genocídium elismertetéséért folytatott küzdelmük arra irányul, hogy jogtalanul megszerezzék a Török Köztársaság területének keleti részét.

Az örmények félelemmel vegyes érzésekkel követik a nagypolitika történéseit, a genocídium bármelyik pillanatban újrakezdődhet. Törökország egy módon győzheti meg az örményeket ennek ellenkezőjéről: ha elismeri a népiertás tényét, és bocsánatot kér a történektért. Addig nem lehet párbeszéd a két nemzet között, és nem lehet együttműködés tudósok és kutatók között sem.

Törökország és az Európai Unió

A török jelenlét hektikusan reagál minden, a genocídiumot érintő megnyilvánulásra bárhol a világon. Ha egy európai városban építési engedélyt kérnek örmény templomra, vagy nagyobb szabású kulturális rendezvényt szerveznek, a török nagykövet megpróbálja azt megghiúsítani. Nincs ez másként Magyarországon sem, ahol a Duna-parti sétányon felállított örmény kőkereszt (khacskar) ellen indult meg az aláírásgyűjtés a nagykövet indítványára. Nem rajtuk múlt, hogy az akció nem járt sikerrel.

Az elmúlt évben a hírek között jelentős helyet kapott Törökország EU-csatlakozásának kérdése. Sajnos az a tény, hogy az európai köztudatból sikerült kitörölni a népiertás emlékét, már sokkal nagyobb veszélyt jelent - nem az örménységre, hanem az Európai Unióra nézve. Mert ez a példátlan büntény - ami alig, vagy egyáltalán nem kerül elő Törökország uniós csatlakozásával kapcsolatban - azt jelenti, hogy az uniós országok közösségébe bevonulhat a gyűlölet, a rasszizmus (vagy nacionalizmus), bevonulhat a hazugság, bevonulhat a történelmi tények tagadása, olyan értelemben, hogy egy, a zsidó holokauszthoz mérhető népiertást egy kis népcsoport hazug mítoszának tüntet fel.

*(Megjelent a Képmás családmagazin
2006. júliusi számában.)*

A genocídium tagadása helyett újabban annak relativizálása jött divatba, sajnos az Egyesült Államok és Izrael részéről is, ami azzal fenyeget, hogy hovatovább kis nemzetek véget nem érő torzsalkodásává, történészek közötti szörszálhasogató vitává degradálja a század egyik legnagyobb szörnyűségét. Ennek hirdetője a hivatalos török történettudományt képviselő *Juszuf Halacsoglu*, a *Török Történelmi Társulat* elnöke, aki ellen emiatt Európában már bírósági eljárás folyik. Járva a világot 2006 májusában az MTA-n is botrányos előadást tartott. Szerinte 1915-től mindössze 480 ezer örmény "átköltöztetése" történt meg, és ebből kényszerítő háborús körülmények, szerencsétlen véletlenek és lázadások miatt "csupán" 270 ezer ember halt meg, a hatóságok hibáján kívül.

(Hallgatott arról, hogy 1927-ben a török állam bírósága ítéletében kimondta: "*nem helyi, háborús atrocitások voltak, hanem előre kigondolt népirtás folyt*", vagy nem szólt a trabzoni dokumentumról, amely igazolta, hogy a deportálás előtt a gyermekeket különválasztották és árvaházakban helyezték el).

(Szám László dr.)

„Örmény Napok” Gyergyószentmiklóson

Gyergyószentmiklós várossá nyilvánításának 100. évében a lelkes fiatalokból álló idén megalakult *Görög Joachim Társaság* szervezésében 2007. április 13-17 között került sor a "Gyergyói Örmény Napok" megrendezésére, melynek keretében a Pro Art Galéria termében kiállításra és egy három napos kulturális programra került sor, ahol a közreműködők elsősorban a gyergyószentmiklósi örmény kultúrát és múltat igyekeztek közelebb hozni és megismertetni a város lakóival. A megnevezett társaság, mely egy új kiadványt is tett le a gyergyói örmények asztalára, az *Ablak*-ot, arra vállalkozott, hogy ettől kezdve minden esztendőben megszervezi a Gyergyói Örmény Napokat. A gyergyói örménység összefogásának szikrájaként a Gyergyószentmiklósi Örmény Plébánia június 18 és 27-e között egy Lourdes-i zarándoklatot is szervez. (ARM)

Kali Kinga

Ki lehet örmény? A pozicionális identitásról

Az etnikus specifikumok hiányában egy közösségnek létre kell hoznia saját szimbólumait, saját kultúra-helyeit, amelyek az emlékeztetést ellátják, és biztosítják az identitás folyamatosságát. Ha kevés az ilyen szimbólum, akkor a közösségnek gyakoribbá kell tenni az emlékeztetést - az ilyeneket kis entrópiájú kultúráknak hívjuk. A magyarországi magyar-örményeknél szimbólummá vált például az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek, örménykultúra-hellyé a Fővárosi Örmény Klub, valamint a különböző kerületi örmény kisebbségi önkormányzatok rendezvényei.

Természetesen az örmény katolikus templom az egyházi ünnepek köré szerveződő rendezvényekkel szintén örménykultúra-helyként tartható számon. (A filmben, amelyet megtekintünk, megfigyelhető, hogy *Gyergyószentmiklóson* az örmény identitás legfőképpen az örmény katolikus egyház és ünnepei, illetve a köréjük szerveződő kulturális jelek által reprodukálódik. Figyelemmel kísérhető az is, hogyan válhat szimbólummá a gasztronómia némely jele - a hurut, ángádzsáburleves, dáláuzi - , vagy egy egykori örmény céhes szokás, a *Vörös Köpenyegesek* rítusa, amely mára már beépült az örmény katolikus liturgiába, így szolgálván a minél gyakoribb emlékeztetést.)

- "*Mi hét közben magyarok, hét végén a templomban örmények vagyunk*" - így fogalmazta meg a pozicionális identitást egyik gyergyószentmiklósi interjúalanyom, igen találóan. De akkor hogyan láthatunk a filmen egyszerre Vörös Köpenyegeseket meg székyruhás lányokat? Az emlékeztetéstől függően időlegesen megváltozik ugyan az identitás-összetevők aránya, de egyik összetevő sem

függesztődik fel. Csupán az emlékeztetéstől függően kerül előtérbe egyik vagy másik. Egy gyergyói példát említek ennek alátámasztásaképpen: Gyergyószentmiklóson az örmény mise, az örmény liturgikus énekek eléneklése után a magyar himnuszt is eléneklük, gondosan ügyelve így a magyar-örmény identitás-összetevők egyensúlyára (de megfordítva is igaz - ángádszaburlevest szoktak enni az egyébként magyar hétköznapokon is).

Egy másik példát az identitás-felmérés kiértékelt kérdőívei alapján adok, amelyet a múltkori klubdélutánon készítettem: a válaszadók többsége felszólításom ellenére sem tudott elvonatkoztatni attól a tényről, hogy a kérdéseket az örmény kultúra helyén tettem fel, tehát a válaszokban tetten érhető a pozicionalitás. Feltehető a kérdés: akkor mit képes mérni e kérdőíves felmérés? Természetesen leginkább a pozicionális identitás természetét. Mivel ez a felmérés nem lehet reprezentatív (58-an töltötték ki), nem számoltam százalékarányokat, csak többség-kisebbség arányokat, és erővonalakról szólhatok csupán, mivel itt nincs mód a részletekbe menő elemzésre.

Céлом, hogy a felmérés által bebizonyítsam: ahhoz, hogy egy magyar-örmény közösség előhozakodjon örménységével, örmény származásával, speciális helyzet kell - itt érhető tetten az identitás pozicionális volta. Azt kutattam, hogyan lehetséges, hogy valaki úgy legyen magyar, hogy közben örmény. A jelenlevők többsége, a magyar-örmények számára teljesen érthető mondat ez, amely a csoporton kívüliek számára nem lenne világos. Csoporton kívüliek számára e kijelentés ellentmondásosságot takar: általában ez okozza a konfliktust.

A kérdésekkel, a kérdezés és kiértékelés körülményeivel kénytelen voltam "csapdát" állítani a válaszadóknak. A kérdések a következők voltak:

1. *Ha külföldre megy, vagy új társaságba kerül, ahol nemzetisége felől érdeklődnek, mit válaszol, kicsoda Ön?*
2. *Mit mond akkor, ha a társalgás, barátkozás folytán kiderül, hogy új barátai örmény felmenőkkel is rendelkeznek? (példa: franciákkal találkozna, és kiderülne, hogy felmenőik örmények)*
3. *Tanul-e Ön örményül? Miért?*
4. *Miért jár el ebbe az örmény klubba?*
5. *Van-e örmény ág a családjában? Melyik család?*

A "csapda" része volt, hogy az Örmény Klubban kérdeztem rá nemzetiségükre: ettől a körülménytől kevesen tudtak eltekinteni, a közeg meghatározta a válaszokat. Természetesen majd mindannyian nagyon lelkiismeretesen és körültekintő aprólékossággal válaszoltak, de a válaszok nem maradhattak spontánok általában, nem tudtak elvonatkoztatni az örmény kultúra helyétől. Általában már az első válasznál eldőlt, hogy a válaszadó spontán módon, vagy kulturális stratégiával élve válaszolt. Az első kérdésre elvart esetben az a válasz, hogy az illető egyszerűen megmondja a nemzetiségét. A magyar anyanyelvű ide általában magyart írta, az örmény anyanyelvű örményt (megjegyzendő, hogy összesen két örmény anyanyelvű töltötte ki a lapokat, náluk egyértelműen nemzeti identitásról beszélünk). Mivel a körülmények speciálisan örmények voltak, ezért a válaszok zömében már az első pontban eldőlt, hogy a válaszadó magyar-örmény, vagy örmény-magyar (vagy megint más megfogalmazásban: erdélyi örmény származású magyar). Gondoljunk csak bele, ha az utcán kérdezne rá valaki a nemzetiségükre, ugyanezt válaszolnák-e kapásból?

Azoknál, akiknél az első kérdésre adott válaszban még rejtve maradt az örmény származás, általában a másodiknál vagy a harmadiknál kiderült: örmény felmenőik vannak. A negyedik kérdésre adott válasz szintén egyértelművé tette az örménységet: akiknek eddig sikerült eltitkolniuk, ezen a ponton kiderült, azért járnak a Klubba, hogy identitásukat megőrizzék, hogy többet tudjanak meg őseik történetéről, és több információt adhassanak át gyermekeiknek (itt azokról szólok, akik bevallásuk szerint rendelkeznek örmény felmenőkkel). A "tiszteletbeli örmények", azaz magyar szimpatizánsok számára az Örmény Klub előadásai kellemes és hasznos időöltést, új ismeretek megszerzését jelentik, valamint - meglepő módon - az erdélyi hangulat nosztalgiáját. Az ötödik kérdéskor szinte mindenki, akinek ősei bevallottan örmények, meg tudott nevezni legalább egy, de olykor 4-5, sőt 6-9 erdélyi örmény családnevet is saját felmenői közül, mely tény igazolja a családi hagyomány fontosságát.

Érdekességként tartandó számon, hogy azok, akik szimpatizánsként válaszoltak a kérdésekre,

igyekeztek valamiképpen megindokolni, miért vannak itt az Örmény Klubban: az ötödik választ általában nyitva hagyják, mondván, hogy családjukban nem tudnak örmény ágról *mindeddig*, de ki tudja, minden lehetséges. Ez annyira gyakori válasz, hogy nem lehet sporadikusnak tekinteni, figyelmen kívül hagyni: látszólag meg akarják magyarázni, miért vannak itt magyar létükre.

Következtetésem értelmében a *Fővárosi Örmény Klub* az örmény kultúra méltó helye, ahová identitásának időről időre való megújítása céljából jár el az ember. A Klub ellátja feladatát: identitást konstruál, az idelátogatók érdeklődését saját eredetük felé fordítja, belülről gyarapítván a magyar-örmények csoportját, azokkal, akik újonnan fedezték fel magukban az örmény vonalat.

Tartozom még a másik "csapda" felfedésével: a kiértékelést olyan ünnepen tartjuk meg, amely a magyar nemzeti identitás megélését, időnkénti megújítását szolgálja, a válaszadók magyarságát, az identitás-összetevő magyar oldalát erősíti. Az volt a feltételezésem, hogy kevesen fognak eljönni a kiértékelésre, és mindenki kokárdát tűz majd, hiszen a magyarok nemzeti ünnepén a magyar-örmény is inkább magyar. (De ebben nem egészen volt igazam, csupán a kokárdát illetően... tehát folytatjuk a közös kutatást.)

Hogy még jobban megértsék, amit a pozicionális identitásról felvázoltam, álljon itt egy idézet gyergyószentmiklósi interjúalanyommal, *Magyari Sáska Zsolttal* való beszélgetésből. Az annak idején csupán 21 éves fiú igen plasztikusan fogalmazza meg, mit jelent a pozicionális identitás, mit jelent magyar-örménynek lenni: *"Számomra az örménység: színfolt a magyarságban. Szóval, amikor az ember meg kell válassza, hogy na, én most mi vagyok, ez függ attól, hogy hol kérdezik. Hogyha egy teljesen külső környezetben kérdezik, mit tudom én, más városban, akkor az ember magyar. Én legalábbis azt mondom. Főleg román környezetben az ember legyen magyar. Mert az örménység, mint nemzettöredék úgy létezik, mint eredet, meg hagyomány. Ez most csak Gyergyóra vonatkozik! De a románok szemében én politikailag magyar vagyok. S aztán minek összezavarni őket? Hogyha viszont itt, városon belül kérdezik - az osztálytársak mindig tudták, persze -, akkor örmény vagyok. Belülről van valami, ami azt mondja, hogy örmény is vagyok: ha olvasok valamit róluk, megráz. Az ember legyen magyar, de ha megengedheti magának egy bizonyos környezetben, hogy örmény legyen, az értékes, szép dolog. Ha valakivel megismerkedek közelebbről, akkor mindenképpen előkerül, hogy örmény vagyok - ezt én terjeszttem! -, de egyből nem mondom meg."*

(Elhangzott a Fővárosi Örmény Klub
2007. március 16-i programján)

Elkészült a gyergyószentmiklósi örmény közösség honlapja

A hagyományokat megtartani akaró gyergyószentmiklósi örmény közösség modern eszközökkel próbálja népszerűsíteni önmagát. Elkészült ugyanis a gyergyószentmiklósi örmény közösség internetes honlapja. Ezzel a gyergyószentmiklósi kis közösség bekerült az internetes világháló nagy családjába.

A gyergyószentmiklósi örmény származású illetve örmény kultúra iránt érdeklődő fiatalok saját maguk készítették el a mai világban már elengedhetetlennek számító internetes ismertetőt a gyergyói örménységről.

A honlap célja megismertetni az érdeklődővel a gyergyószentmiklósi örmények történelmét, mindennapi életét, népszerűsíteni a rendezvényeit, megmutatni a világ számára, hogy ez a közösség él, élni akar és aktívan tevékenykedik ennek érdekében. Az ide látogató betekintést nyer a gyergyószentmiklósi és az erdélyi örmények történetébe, beszámolókat talál a közelmúlt rendezvényeiről, friss híreket tudhat meg a közösségről.

Mivel az örmény közösséget leginkább a vallása tartja össze, dominál a vallásos jelleg. Bemutatásra kerül a lelkipásztor, a különböző vallási csoportok és minden, amely a gyergyószentmiklósi örményekkel kapcsolatos.

A képekkel gazdagon illusztrált honlapon található még vendégkönyv, fel lehet iratkozni a

levelezőlistára és örmény zenét is hallgathatunk.

Közreműködtek: Pál Tibor, Magyarai-Sáska Zsolt, Madaras Szilárd, Kulcsár László, Buslig Barna, Fehér Csongor, Balázs László és nem utolsósorban az egyházközség lelkipásztora Baróti László-Sándor.

Szívesen látunk minden kedves látogatót!

A honlap elérhető a www.gyergyoiormenyek.ro internet címen.

Bálintné Kovács Júlia

Adatok a magyarláposi örménymagyarokról

11. rész

Örömmel tölt el, hogy régi segítőtársam nem teszi le a lantot, hanem továbbra is megosztja velünk emlékeit, ismereteit. Köszönöm, s közösségünk nevében kívánok Neki erőt, egészséget, minden jót! Erzsébet arról is beszámolt, hogy példaértékű a ma embere számára is, mennyire összetartottak a magyarláposi örménymagyarok. (Ezt különben tapasztalhattuk a templomépítés és a templom berendezésének idején is!)

Minden ünnep alkalmával más-más családnál jöttek össze, ahol beszélgettek, koccintgattak, falatoztak, énekelgettek, de sohasem duhajkodtak, hanem kellemes hangulatú együttléteken szövődhetek tovább a rokoni szálak.

“Mint gyermek, emlékszem, a József napokat mindig nálunk tartották, lévén nagyapám József, nagymamám Jozefina. Jól emlékszem Voith Józsi bácsira, Berta nénire és a fiúkra. Moldován Józsi bácsira, Vilma nénire, a lányokra és annyi mindenre! A nagy ebédlő ovális asztalán pompáztak Pepi mamám örmény különlegességei. (Ez is azt bizonyítja, ha nem is hivatalosan, hogy a Horvátokban is volt örmény vér, hiszen mikor dédmamám meghalt, nagyapám csak 12 éves volt, tehát Pepi mama az anyósától, Voith Máriától nem tanulhatott!) Nekünk gyermekeknek külön “cicaasztalt” terítettek. Étkezés után játszhattunk. A nagy bordó brokát függönyöket színházzá alakítottuk, szerepeltünk. Sajnos nagyapám jobb fele paralizált volt, nem hallott jól, de érdekes hallókészülékével azért ő is kellemesen érezte magát.”

A jó példa hál'Istennek ragadós, és sorra jelentkezik nálam a Moldovánok, Beszenszkyek... A Moldován családtól már fénykép is érkezett, így hát érdeklődésünket fordítsuk most feléjük, tudva tudván, hogy velük kapcsolatban is találkozunk a kis örménymagyar közösség többi tagjával is.

Idősebb *Moldován Józsefről* a forrásként már használt “*Magyar Városok*” említett kötetében olvasható, hogy Magyarláposon született 1873-ban, törzsökös magyarláposi családból. Kolozsváron végezte a Kereskedelmi Akadémiát. Életére, munkásságára majd visszatérünk, most csak egyetlen életszakaszáról szólanék, segítségül híva az “*Erdélyi ezredek a világháborúban*” című, Budapesten kiadott, vitéz *Deseő Lajos* által szerkesztette kötetet. Ebből idézek: Moldován József t(tartalékos) százados, nagytőzsdés (Magyarlápos). Sz. 1873, Magyarlápos. Tényleges katonai szolgálatra 1894-ben vonult be Budapestre a 32. közös gy(aloge(zred)hez. A világháború alatt a mozgósításkor újra bevonult ezredéhez. 1916-ban Szabadkán mint állomásparancsnok teljesített szolgálatot a forradalom kitöréséig. 1918 nov. 9-én szerelt le. Kitüntetései: Legfelsőbb elismerés és Heé.

Id. Moldován József és felesége, a kolozsvári születésű *Krasznay Szabó Vilma*. “A kép készítésekor Szabadkán volt állomásparancsnok” - írta nekem a kép küldője, az unoka, a most Marosvásárhelyen élő *Fischer József*. S most kegyelettel emlékezem az első világháborúban elhunyt, 32 éves feleségét és 8 árváját hátrahagyó Nagyapámra, - *Kerekes Árpádra* - és az annakidején, 18 évesen önként bevonuló Édesapámra, *Kovács Mártonra*. Ők is a 32. gy. e. katonái voltak.

Nincsen olyan család, amelyik ne szenvedte volna meg a háborúkat. Az alábbi - az említett könyvben megjelent írással emlékezzünk a küzdőkre, az áldozatokra, de a túlélőkre is.

(Folytatjuk)

dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit

“Örményország - régi hazánk” Kiállítás a Budapest XII. ker. Művelődési Központban

Ragyogó napsütéses délután nyílt meg 2007. április 3-án a XII. ker. örmény önkormányzat fotókiállítása a frissen felújított Művelődési Központ kupolatermében. Az örmény kultúra értékeinek bemutatására évente - az EÖGYKE támogatásával - rendezett kiállításaink sorában ez az ötödik. Míg az eddigi fotókiállítások kódexekről, templomokról, képzőművészeti alkotásokról (vagyis az állandó, időtálló értékekről) emlékeztek meg, addig a jelenlegi, kissé eltérő módon, a történelmi folyamatok okozta változások hatásait és eredményeit mutatja be.

A kiállítás címe (a rövidség kedvéért): “Örményország - régi hazánk” csak a folyamatok kezdőpontját jelöli meg, a befejezés a mi esetünkben: “Erdélyország - új otthonunk”.

Önálló, Arménia néven említett területtel az időszámításunk előtti 500-as évektől rendelkeznek az örmények, akik akkor a perzsa és szeleukida birodalom alattvalói voltak. Az ókori örmény állam i.e. 189-ben nyerte el függetlenségét. *III. Tiridat király* (akit Világosító Szent Gergely térített meg) a kereszténységet államvallássá tette, s ezzel létrejött a világ első keresztény állama (301-ben).

A Bagratida királyság fővárosa az “ezeregytornyú” *Ani* volt, amely ma romváros. Hajdani gazdagságából, épületeiből alig néhány százaléknyi töredék maradt. E csodálatos város hanyatlása a nagyhatalmú keresztény Bizánc inváziós törekvéseivel kezdődött. Vallási különállása miatt a bizánci uralkodók az örmény királyságot riválisnak értékelték, és bejelentették igényüket az örmény trónra. Katonai támadásokat intéztek Ani ellen, és 1045-ben elfoglalták a várost.

Ani élete - idegen irányítás alatt, idegen érdekek szolgálatában - ment tovább. A bizánci császár fő törekvése az volt, hogy megtörje az örmény területek gazdasági és katonai erejét. Ez annyira sikerült, hogy 1064-ben a szeldzsuk törökök betörése ellen Ani lakossága már nem tudott védekezni. A romos, egyre hanyatló város még az 1239-es mongol inváziót is átvészelte, de az ország lakosságának egy része észak felé elmenekült. A mi őseink is ekkor vették útjukat, először a Krím- félsziget felé, majd innen Moldvába.

Az ott megtelepedett örmények - vallásuk miatt - az évszázadok során számos üldözésnek, megtorlásnak voltak kitéve. A legvéresebb megtorlást a XVII. sz. utolsó harmadában *Duca Voda* vajda rendelte el. A menekülő örmények 1671- 72 telét a Kárpátokban bujkálva töltötték, majd kérésükre *I. Apafi Mihály* erdélyi fejedelem 1672-ben megengedte letelepedésüket. Mintegy 3000 család (kb. 12. 000-15.000 fő) települt ekkor át. A nagy, történelmi örmény kolóniák Besztercén, Gyergyószentmiklóson, Csíkszépvízen és Ebesfaluban (a későbbi Erzsébetvárosban) alakultak ki. Szamosújvár önálló örmény városként jött létre.

Az erdélyi örmények évszázadokon keresztül őrizték kultúrájukat és nyelvüket, de a XIX. századtól kezdve egyre inkább a magyar vált anyanyelvükké. Fontosnak tartották egyfelől a magyar kultúra és más erkölcsi értékek megismerését és elsajátítását, másfelől, hogy morálisan is és anyagi áldozatokkal is segítsék új hazájukat.

A kiállítás időpontja - véletlenül - közel esett az örménység történelmének egyik legszomorúbb időpontjához. Az örmény genocídiumról, a legújabbkori népiirtásról van szó. Az örmény nép az évszázadok során számos hódító hatalomnak esett áldozatául. A XVI. és a XVIII. század közötti időszakot a török-perzsa háborúskodás jellemzi. A háborúk ellenére a megfogyatkozott örmény lakosság fokozatosan megerősödött és a török birodalomban jelentős örmény kisebbség jött létre. A török szultánok telepítési politikája nyomán kialakult az isztambuli örménység.

A XIX. század, a nemzeti öntudatra ébredések kora, az örmények számára is fordulatot hozott: megerősödött a birodalomtól való elszakadás vágya. 1890-ban orosz területen megalakult az örmények radikális nemzeti mozgalma. Viszonzásul a törökök a század utolsó éveiben elindították az ún. “végső megoldás” akciójukat. 1914-ban hatalomra került az *Ifjútörökök pártja*, mely kizárólagos török uralmat

akart az ország egész területén. Kihasználva az első világháborús zavaros helyzetet, megszervezték a szisztematikus népirtást, megrendezték az örmény deportálást.

1915. április 24-és Konstantinápolyban az összefogdosott 800 legfőbb örmény értelmiségit lefejezték és a levágott fejüket gúlákba rakva közszemlére tették. Ez a nap lett a XX. századi örmény népirtás, az örmény genocídium emléknapja. A genocídium során mintegy másfélmillió ember pusztult el, és százezrek menekültek el külföldre.

A kiállítás résztvevői néma főhajtással emlékeztek meg azokról az ártatlan áldozatokról, akik életüket veszítették ezekben az embertelenségekben.

A kiállítás megnyitóján Kirkósa Péter hegedűjátéka, *Mártonffy Miklós* zongorázása és éneke, valamint *Várady Mária* versmondása tette az estet emlékezetessé a megjelentek számára.

(A cikk szerzője a Budapest XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke)

Molnár József

Misztótfalusi Kis Miklós örményeknek tett szolgálatai

7. rész

Az udvaron sétáló fekete reverendás páterek és labdázó örmény diákok felett fehér galambok szállnak Velence felé. A kolostor csendes, hűvös termeiben a több ezer éves örmény kultúra gazdagsága bontakozik ki (jórészt a nyugati diaszpórában élő kereskedők adományai révén) a látogató előtt: 4000 örmény kézirat páratlan gyűjteménye, drágaszép kódexek, kézzel írt liturgikus könyvek, gyönyörűen illusztrált Bibliák. A falakon örmény, holland és olasz festők képei; szobrok, régiségek. A könyvtárteremben (melynek egy része látogatásom óta leégett) szinte minden megtalálható, amit valaha az örmény nyelvről, kultúráról és történelemről akár örmény, akár európai nyelveken írtak: 50.000 kötet, köztük ritka bölcsőnyomtatványok, köztük van *Dyck* és *Misztótfalusi* betűivel Amszterdamban nyomtatott XVII. és XVIII. századi kiadványok.

A több mint háromszáz éves nyomtatott könyvkultúra termékeinek háromnegyed része vallási jellegű, a maradék egynegyed tudományos mű. Filozófiai, asztrológiai, matematikai, történelmi művek, szótárak, orvosi, kereskedelmi kézikönyvek, irodalmi és művészeti kiadványok, verseskötetek, az örmény szépirodalom remekei és a mechitarista rend kiadványai. Csak magában a XVIII. században 365 könyvet nyomattak *Velencében* és *San Lazzaro* szigetén. Egy 1934-es katalógus szerint a kiadott könyvek száma már addig meghaladta az 1600-at. A San Lazzaró-i, bécsi, trieszti és párizsi kolostorok kiadó és nyomdai tevékenységükkel az öskeresztény kódexírók és másolók munkáját folytatva nagy szolgálatot tettek nemcsak az örmény, hanem az egyetemes keresztény kultúrának is. Különös érdemeket szereztek az antik- és öskeresztény kéziratok szoros gyűjtésével és lefordításával. Kutató munkásságuknak köszönhető, hogy csak a legfontosabbat említsem, *Alexandriai Philon*, hellénista zsidó vallásfilozófus és *Caesareai Eusebius* elveszettnek hitt írásainak felfedezése. De nevelői munkásságuk sem hanyagolható el. A legkiválóbb örmény írók közül sokan ma is tanítványaikból kerülnek ki. Nem véletlenül tekintik San Lazzaro, Trieszt és Bécs mechitarista szerzeteseit a modern armenológia megalapítóinak. *Lord Byron* is a szigeten tanult örményül, szobáját ma is megilletődötten mutatják a látogatóknak.

A kétszáz évvel ezelőtt berendezett nyomda ma is működik. A Gutenberg-korszak végén az utolsó ötven évben az olombetűk helyét itt is a fényszedés és az offszetnyomás váltotta fel. Sajnos, amit kerestem nem találtam. Misztótfalusi örmény matricáit nem láthattam. Pedig *Schütz Ödön* írásából korábban úgy értesültem, hogy *Neumann* szerint 183-ban még megvoltak a matricák (sőt Ch. Enschede értesülése szerint még 1908-ban is ott voltak), "melyeket mind a mai napig megőrizték Velencében, noha rossz állapotban vannak". Hogy látogatásom óta előkerült-e valami belőlük, nem tudhatom. Akkor még azzal biztatott *Fogolyán* páter, hogy az építkezés megkezdésekor mindenkinek a lelkére kötötte, hogy az 1629-es betűket ne dobják el, ha idáig el nem dobták. Azóta *Fogolyán* páter Csíkszeredán teljesít lelkészi szolgálatot. 1985-ben Debrecenben Misztótfalusi amszterdami Bibliájának háromszáz éves ünnepén

tartott előadásából az tűnik ki, hogy még mindig vannak a szigeten régi matricák, sőt patricák is, de szerinte nehéz közülük kiválasztani az "erdélyi mester" betűit, mert Mechitár apát más mesterekkel is csináltatott betűket Velencében. Szétválogatásuk örményül tudó és a nyomdabetűk ismeretében jártas szakember számára nem lenne reménytelen feladat, legfeljebb sok munkát igényelne. De ki tudja, talán sohasem lelünk már rájuk, s Misztótfalusi kezemunkájának emlékét csupán betűivel nyomtatott könyvek fogják őrizni. Nevét Fogolyán Miklós sem a rendház Liber Domusában, sem Mechitar vardapet levelezésében nem találta. A rendházban évszázadokon át csak *Voszgán* vagy *Vananteci* betűknek nevezték az amszterdami betűket, ennyiben akaratlanul is különbséget téve van Dyck és Misztótfalusi munkája között.

Az örmény könyvnyomtatás történetírója, *Zarpanalján* 1895-ben Velencében kiadott könyvében azt írta, hogy Voszgán és a Vananteciek "nagy hírnevet és ragyogást adtak az örmény nyomdaművészetnek... az utánuk Konstantinápolyban, Szmirnában és Oroszországban kiadott könyvek egészen a tizenkilencedik századig, sőt még azután sem tudták utolérni Voszgán és különösen a Vananteciek művészetét"; örmény részről ez a nagy elismerés és dicséret elsősorban a két nagy amszterdami nyomdászuknak szólt, de a két betűmetsző, a holland *Christoffel van Dyck* és a magyar *Misztótfalusi* nélkül a hírnév mellől részben talán elmaradt volna a "ragyogás", melyet remekbe készült betűik adtak Voszgán, Vananteci és tegyük hozzá, Mechitár és utódai nyomdájából kikerült könyveknek.

Konstantinápoly a XVIII. és XIX. században átvette a Földközi-tenger nyugati medencéje kikötőinek szerepét az örmény nyomdászatban. Az oszmán birodalomban kialakult szabadabb politikai légkör és az Örményországtól való kisebb távolság oda vonzotta a könyvnyomtatókat. 1698-ban telepedett le Konstantinápolyban *Grigor Marsvanci* örmény nyomdász, aki betűk metszésével és fametszetek készítésével kezdte meg működését. 1701-ben már négy nyomda is működött a városban. A XVIII. században a legtöbb könyvet Konstantinápolyban nyomtatták, ahol a könyvnyomtatás nem annyira a papok, mint az önálló mesterek vállalkozása lett, akiknek munkásságával új fejezet kezdődött az örmény könyvnyomtatás történetében. De ehhez Misztótfalusi betűinek már nincs közük.

Vége

"Álnokság, hazugság ellen legbiztosabb fegyver az igazság.

Ez a mi fegyverünk. Most már csak ember és anyagi áldozat kell a fegyver mögé."

Wass Albert: Kard és kasza

Dr. Puskás Attila

Az örmény nép szabadság- és hazaszeretete

1. rész

"A hazai örménység korán átlátta, hogy az állam nyelvét: a magyart művelni kell; azért a 'magyar nyelv művelési célra' 1792-ben kétezer darab aranyt adott. Az 1848-1849-iki dicső években pedig, midőn a magyar nemzet élete és függetlensége kétség alá került, az örménység - egytől egyig - azonosította magát a magyar nemzet küzdelmeivel... és hála Istennek - büszkén mondhatom el - hogy mártírokat adott a szent ügynek, de árulót egyet sem. Ekkor olvadt bele a hazai örménység a magyar nemzetbe - örökre és mint ilyen tud is, akar is küzdeni ott, hol arról van szó, hogy a magyar kultúrát hazánk bármely részében meg kell védeni."

E néhány sort *Placsintár Dávid* néhai szamosújvári polgármester tollából idézem, amellyel 1839 szeptember 3-án, a díszkapu alatt, az *Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesületet* (EMKE) köszöntötte. Úgy érzem, két szempontból is találó a mai napon idézni az egykori polgármestert: elsősorban azért, mert beszédéből kitűnik, hogy az örménység és az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület (aminek tudomásom szerint a jogutódja a mai EMKE) között már több, mint százötven évvel ezelőtt olyan jó és mély kapcsolat volt, hogy az Egyesület Szamosújváron tartotta egyik gyűlését.

Másodsorban pedig azért, mert rávilágít a mai emlékezésünk értelmére: az erdélyi örménység és magyarság kapcsolatának arra a lényeges pontjára, amit az 1848-49-es "dicső évek" jelentettek, amikor "beleolvadt a hazai örménység a magyar nemzetbe - örökre". Hiszen mit jelent itt az a szó, hogy "beleolvadt"? Csak annyit, hogy az örménység elvesztette identitását, vagyis nyelvét, kultúráját és vallását, és mindenben teljesen magyarrá vált? Kétlem, hiszen 1889-ben Erdélyben még igenis élő örmény nyelvvel, kultúrával, intézményrendszerrel és egyházi élettel találkoztunk. De egy örmény szemével nézve teljesen egyértelmű, hogy 1848-ra gondolva "beolvadásról", eggyé válásról kell beszélni. Miért? Erről szólna ez a rövid előadás.

Elsősorban talán azt kellene minél világosabban tisztáznunk, mit jelent a "haza" egy örmény számára? Földrajzi ismereteinkből tudjuk: Örményország a három kaukázusi állam egyike, Azerbajdzsán és Grúzia szomszédos állama. A jelenlegi Örmény Köztársaság méreteit tekintve pedig csak kis része a történelmi Örményországnak, amely egykor felölelte a Van és Szevan tavak környékét, az Ararát hegylancát. Földrajzi szempontból tehát ez az örmény haza.

Történelmi szempontból viszont a kérdés sokkal bonyolultabb. A történelem vihara némely népet eltüntet, más népet megtépez, és csak nagyon kevés olyan nép van, amely sikeresen átvészeli évszázadokat vagy évezredek. Némelyeket arra kényszerít, hogy elhagyják a szülőföldet. Az örmény haza szempontból azért is érdekes ez a kérdés, mert az Ararát hegy, amelyen a Biblia és a jelenlegi tudomány állása szerint is Noé bárkája megakadt, s amely egy örmény számára olyan vonatkozási pont, mint a székely számára a Hargita, ma már nem is Örményország, hanem sajnos a szomszédos Törökország területén fekszik. Másodsorban azért is érdekes a haza kérdése, mert a világon élő hat millió örményből mindössze két millióan élnek a mai Örményország területén. Hol tehát az örmény haza?

Az örmény nép története, hasonlóan más történelmi népekhez, a szabadság és a haza védelmének külső és belső feszültségekkel átszótt története. Az asszír történelmi forrásokban Urartunak nevezett önálló, szabad királyság bukása után, a Kr. e. 7. század végétől kezdve Örményország folyamatosan makedón, majd keletrómai, pártus, iráni érdekek között próbált egyensúlyozni, és politikai függetlenségét megtartani. A kereszténység felvétele, amelyet a hagyomány 301-re tesz, mérföldkövet jelentett nem csak az örmény identitás kialakulása, hanem az örmény politikai életben is. Ebben az időben Örményország a Keletrómai Birodalom és a pogány iráni uralkodóház érdekszférájába került. A IV. században észlelhető nemzeti megerősödés láttán, és saját érdekeinek megfelelően a két nagyhatalomnak legkézenfekvőbb Örményország megosztása volt, amire 387 körül került sor. *II. Teodoziusz* és a perzsa *Szaszanidok* között létrejött "nagyhatalmi megegyezés" értelelmében az ország mintegy négyötöde a perzsák uralma alatt egy *marzipán* vezetése alá került, míg a kisebb rész, a *divide et impera* elve alapján három részre osztódott, és egyértelműen Bizánc befolyása alá került.

Ebben az időben tehát az egységes örmény királyság megszűnt, és a haza, a szabadság kérdése más szinten merül fel. Az örmény haza megosztottságát szellemi és lelki síkon kellett megvalósítani, aminek alapja már megvolt. A kereszténység ui. egy egységes alapot jelentett, amely ha nem is tüntette el az egységes haza gondolatát, mégis megvolt benne a lelki és a szellemi egység lehetősége. Ezt aknázta ki Kr. u. 405-ben *Mesrop Mastoc* hittanár, amikor isteni sugallatra megálmodta a 36 betűből álló örmény ábécét. Egy önálló örmény írásmód önálló örmény kultúra az egyházi élet alapját is jelentette. A haza teljes megosztottsága ellenére tehát a népet összetartotta az azonos kultúrkörhöz való tartozás tudata. Az ábécé megalkotása után örmény nyelvre fordították a Bibliát, örmény nyelvű iskolákat alapítottak, örmény nyelvet használtak a templomokban, ahogyan korábban a görög volt a liturgikus nyelv. A területi megosztottság ellenére élt a szellemi és lelki egység.

Folytatjuk

(Elhangzott 2007. március 14-én a
Marosvásárhelyi Örmény Kulturális Egyesület
alakuló ülésén Marosvásárhelyen az Unitárius Egyház Tanácstermében)

Kiss Ernő leszármazottainak nyomában

A vértanú utódainál

A nagymama végakarata

Az eleméri kastély a Kotucs család emlékezetében.

Hogyan került föld alá a Kiss család fényképalbuma? 3. rész

Az újvidéki utódok emlékezetében még élénken él a család ősi fészkének, az egyemeletes eleméri kastélynak az emléke. Ez természetesen érthető is, hiszen *Kotucs Péter* nagymamája, *Bobor Eszter* (Kiss Ernő ükunokája) volt minden bizonnyal egyik utolsó lakója. Amellett a család többi tagja is, egészen az 1960-as évek elejéig, nyaranta szinte rendszeresen ott vendégeskedett Eleméren a nagymamánál, a kisebb úrilakban.

A díszes, egyemeletes, zsalugáteres ablakú családi úrilakot 1796 és 1805 között építtette *Kiss Ernő* nagyanyja, *Issekutz Mária*. A kúria előtt egykor igen szép, ízléses park volt, ritka növényzettel. Ez volt annakidején Kiss Ernő otthona. Érdekességként említjük, hogy 1815-től az eleméri plébániatemplom is a Kiss-kastély falai között volt. Emeletes, hatalmas terme a kastélyban még a századelőn is látható volt. Szent Ágoston hitvalló és egyháztanító tiszteletére szentelték. Ide jártak egykor istentiszteletre az eleméri hívek. Itt mondjuk el azt is, hogy a Kiss család tagjai az említettek mellett még két kápolnát emeltek: az egyiket Kiss Ernő édesanyja, *Bogdánovits Anna* építtette 1796-ban, a másikat pedig *Bogdánovits Ferenc* 1837-ben. Végül, a ma is létező Szent Ágoston-templomot az aradi vértanú emelte saját költségén. Építése 1845-ben kezdődött, s 1847. október 24-én szentelték fel, alig fél évvel a magyar szabadságharc kitörése előtt. Mint Erős Lajos írja, a templom jobb mellékoltárára került a kastélykápolna védőszentje, Szent Ernő képe. S ha már az eleméri egyháznál tartunk, úgy hisszük, érdekes megemlíteni azt is, hogy a kegyuraság, negyedévenként, milyen illetményekkel adózott az egyháznak. Egy 1882. szeptember 25-én kelt hiteles okmány szerint, amely Kotucsék családi levéltárában maradt fenn, s amelyet *Szabó Ferenc*, a tudós eleméri plébános látott el kézjegyével, az eleméri uradalom egy negyedévre az egyháznak 52 Ft 50 kr készpénz mellett még 7,5 pozsonyi mérő búzával, 7,5 pozsonyi mérő morzsolt kukoricával, 26 pozsonyi mérő zabbal, 3,5 akó borral, 100 kéve náddal, egy hizott sertéssel, 10 öl puha fával és 10 öl szalmával adózott - összesen 329 Ft 25 kr értékben.

Az egyemeletes, impozáns úrilak mellett létezett még egy kisebb földszintes kastély is, amely a családtagok közlése szerint a család mindenkori házi orvosának volt éveken át tágas lakóháza.

Mivel valamikor a második világháborút követő években előbb az egyemeletes úrilak került lebontásra - amelyet a századelőn *Dániel Ernő* és özv. *Farkas Gézáne* örökösei birtokoltak -, a család utolsó, Eleméren élő leszármazottai (*Kotucs Péter* nagyanyja, *Bobor Eszter* és édesanyja, *Gelzinger Marietta*) ebben a kisebb úrilakban húzódtak meg fennmaradt vagyonukkal, ingóságaikkal, családi emlékeikkel egyetemben. Elégé viszontagságos állapot volt ez, hiszen a két nő mellett nem volt férfi családtag: *Bobor Eszter* ugyanis akkor már elvált férjétől, *Gelzinger Vladislav* becskerekai gyógyszerésztől, leánya pedig még tizenéves kislány volt akkor. A megélhetés is nehéz volt számukra nemcsak a két háború között, hanem a két háború után is. *Bobor Eszter* ugyanis nem dolgozott, nem állt munkába, s a családi ingóságok, értéktárgyak, ékszerek eladásából tartotta el magát és leányát.

Kotucs Péter közlése szerint különösen a második világháború éveit voltak vészesek: a tágas úrilakban időnként katonaság szállásolta be magát, mert ott bőven volt hely. Német, majd orosz csapatok állomásoztak ott.

- A háború végeztével azonban - jegyzi meg - ez a "vendégeskedés" majdhogynem nagyanyám életébe került. Ki akarták végezni, holott neki éppen semmi köze sem volt az átvonuló hadtestekhez. Csak a falu lakosságának köszönhető, hogy nagymama életben maradt! Az eleméri lakosság védte meg, állt ki mellette, mert mindenkire jószívű volt, s mert mindenkin segített. Számtalan esetben ajándékozta meg az ifjú eleméri párokat egy-egy bútordarabbal vagy más becses tárggyal. Ezt az elemériek évek múltán sem feledték el neki.

- Emlékszem - meséli *Péter* felesége, *Mira* -, nagymama annak idején mesélte, hogy a két háború

között, amikor még viszonylag sok bútor és egyéb holmi volt a kastélyban, szívesen ajándékozott oda egy-egy bútordarabot pároknak. Elég sok tárgy került így az elemérikhez. A kastély egyik vörös futószőnyegét nagymama annak idején a becskerekai katolikus templomnak ajándékozta oda.

Péter a továbbiakban azt is elmondja, volt még egy regényes eset a második világháború alatt, amely szintén a nagymama életébe kerülhetett volna. Ő ugyanis a család értéktárgyait még időben befalaztatta a kastély tágas pincéjébe. A háború vége felé, amikor az orosz hadsereg elérte Elemért, valaki kiderítette, illetve elárulta a hatóságoknak, hogy a kastély pincéjében rejtekhely van. A falazást végző mester ugyanis nem tüntette el megfelelő módon a nyomokat, s így gyorsan felfedezték, hogy egy utólag épített falról van szó. Azonnal ki is bontották, az ott rejtgetett értéktárgyakat elkobozták, kis híján múltott, hogy nagymamát falhoz nem állították. Itt kell talán elmondani azt is, hogy bátyját, Zoltánt, a háború alatt, 1944-ben ki is végezték.

Egyébként hosszasan mesélte annak idején nagymama, hogy a kastélyból hogyan húzták szét a sok értékes tárgyat. Még jóval a kastély lebontása előtt több értékes holmi eltűnt a kastélyból. A családtagok egyike például a közelmúltban egy becskerekai intézményben látta viszont a Kiss család páncélszekrényét a családi iniciálékkal együtt.

A család vagyonáról szólva a nagymama egyszer mesélte, hogy nekik már 1900-ban volt egy kézi kidolgozású Alfa Romeo gyártmányú kocsijuk, ami az idő tájt, különösen Bánátban ritkaságszámba ment. A háború viharában erőszakkal is elhordta a kastély értékeit. Nagymama azonban nem ellenkezett. Mindig hagyta, hogy vigyék, amit akarnak...

Itt kell megjegyeznünk, hogy a megannyi elveszett holmi közül nemrégiben került elő például Kiss Ernő egyik leányának, *Dániel Augusztának* díszes, monogramos levélmappája is...

(Folytatjuk)

(Megjelent a Családi Kör
1999. október 14-i számában)

Jancsik Pál

Sorok az unokámnak Példa a három szőlőtőkéről - 3. rész

Be kell rekesztenünk e peripatetikus, séta közben való értekezést, mert vége Víg Andrásnak meg az aranjeuzi szép napoknak, a mi kocsikázásainknak befellegzett. Elzordult az idő, közeleg a tél. Azért nem panaszkodhatsz, amióta megszületted augusztusban, háromhónapos korodig szinte csak szép időben, meleg nyárban, tündöklő őszben volt részed. Most, hogy "Süvölt a zivatar /A felhős ég alatt", mi pedig benn ülünk a "Barátságos, meleg szobában", úgy gondoltam, hogy az emberekről mesélek neked, de azután meggondoltam a dolgot. Tudod, nem túl jók a tapasztalataim, miért hozakodjam elő lehangoló embermesékkel, majd megszerzed te is a magad tapasztalatait, őszintén remélem, hogy derűsebbek, életkedvet fakasztók lesznek. Inkább arról beszélek neked, amit e tikkasztó-perzselő nyáron egy belvárosi udvarban láttam, amikor te még nem is voltál a világon, csak készülődted nagy rugdalózva. A három szőlőindáról szól e "mese", amelyek szinte a betonból, egy-egy talpalatnyi földből nőttek ki, s ott kapaszkodtak a csupasz tűzfalon, de zölden, szívósan, életerősen. Nyilván öntözték a tövüket, azért nem száradtak ki, és ebben a betonból, aszfaltból, puszta falakból álló kietlen udvarban, amelyben a levegő is megzúpult a hőségtől, ez a három szőlőtő dús levélzetével mégis valami üdeséget, reményt sugallt. Az ő szívósságukat, életre való hajlandóságukat választottam példának a magam számára. Ma sem igen értem, miért, hogy mire jó ez a növényi hűség, a belső parancs teljesítése nedvek szívására, szállítására, új rügyek és levelek hajtására, késői virágzásra, még fanyar gyümölcsök termésére is. Csak! - mondtam magamban a szőlőindával, és tapadok a tűzfalhoz, s ha a télen meg nem fagyok, tavasszal ismét zöldet hajtok. Talán csak azért, hogy valamikor valamiképpen én is példa legyek a számodra: ha ez az öregúr ilyen hajthatatlan volt a zöld levelek hajtásában, hát akkor én, aki fiatal és erős vagyok, bőven tápláló talajban gyökerezem, dús nedveket szívok és a nap éltető sugaraiban fürdöm, akkor én hogyan is zöldellnék,

virágoznék és teremnék! Hát valahogy így, Gergő.

Vége

A marosvásárhelyi örmény-magyar közösség gyermekrovata 5. rész

Kedves Szülők és Nagyszülők!

Arra kérünk Benneteket, hogy hónapról hónapra, amikor kezetekbe veszitek a "Gyökereket", hívjátok fel gyermekeitek, unokáitok figyelmét erre a rovatra, s ha nem értik, magyarázzátok el nekik fontosságát.

Kedves Gyermekek!

Nektek igazán megéri elolvasni és megismerni a szép történeteket, amelyek hatalmas örmény királyokról, csodaszép királykisasszonyokról, véres háborúkról szólnak. És miért éri meg megismerni őket? Mert minden történet végén találtok egy kérdést, amelyet ha megválaszoltok és elküldötök postán vagy email-en, év végén a legjobb, legszebb válaszokat kisorsoljuk közületek. A három nyertes csodálatos ajándékokban részesül.

A cím tehát a következő: Dr. Puskás Attila, Str. Busuiocului 4/C/48, RO-540535 Tirgu Mures, Románia.

E-mail cím: pattila001 @yahoo.it

Várjuk leveleiteket!

Dr. Puskás Attila,
a Marosvásárhelyi Örmény Kulturális Egyesület nevében

Szemirámisz

Szemirámisz, Asszíria nagy királynője, hosszasan elsiratta Arát. Seregével a Van tó keleti partjára vonult. Termékeny földek és szőlősök terültek el ott, a tó vize kéken csillogott, és csodálatosan szép táj gyönyörködtette az embert. Elhatározta, hogy itt tölti a meleg évszakot.

Sok ezer kőművest, építésszt hozott magával, csodálatos városokat épített, palotákat, vízvezetékekkel, és ezeket fallal és bástyákkal vetette körül. A földeket is megműveltette. Erkölcstelen nő volt, aki megölette az összes fiát, csak a legfiatalabbat, Ninoszt hagyta életben. Ő megkapta anyja teljes örökségét. Van lakói szép versekkel és énekekkel énekelté meg őt.

5. Melyi tó partjára költözött Szemirámisz, és hol van ez a tó?

(Folytatjuk)

„Ne annyit markolj, amennyit szeretnél, hanem amennyit kezvedben bírsz tartani.”

(Seneca)

„Nem az ökölnék lettem vitéze, hanem a szívnek.”

1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje. A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tíz éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik, hogy működésünk anyagi nehézségeit részben megoldjuk. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen

minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon meggyőződhetnek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitásörzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre - ezáltal önmagára is. Hiszen tagságunk azért dolgozik, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak - az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevallásakor az APEH által, vagy az általunk mellékelt rendelkező nyilatkozatot kitöltenie:

A kedvezményezett **adószáma: 18085590-1-41**

A kedvezményezett **neve: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület**

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a **Magyar Katolikus Egyházat**, amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Ezért javasoljuk, hogy másik rendelkezési lapján tüntesse fel kedvezményezettként a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek **technikai száma 0011**

A rendelkező nyilatkozatot tegye külön-külön egy-egy szokásos, szabványméretű borítékba és zárja le! Írja rá a borítékra saját nevét, lakcímét és adóazonosító jelét, majd a lezárt borítékokat mellékelje az adóbevallásához.

Köszönjük, hogy gondol ránk!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

*Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
2007 évi barangoló programjai
I. Kárpátalja*

Honismereti barangolás a honfoglalók, a kuruc szabadságharc, a lemergi örmény diaszpóra és jeles személyiségek nyomában Szabolcs, Szatmár, Bereg, Ung, Ugocsa, Máramaros és Galícia vidékein.

ÚTVONAL: Budapest - Nyíregyháza - Beregsurány - Munkács - Mezővári - Szolyva - Verecke - Lemberg - Ungvár - Tiszapéterfalva - Tiszaújlak - Nagyszőlős - Huszt - Szinevér - Csetfalva - Técső - Aknaszlatina - Rahó - Beregszász - Beregsurány - Tákos - Nyíregyháza - Budapest

Időtartam: 7 nap (2007 augusztus 22-28.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2 400 km

Utاسبiztosítás: Winterthur Zrt.

Szükséges felszerelés: sportruházat, szélkabát, sportcipő, elemlámpa

Vezetés: a csoportot képzett honismereti vezetők kísérik a társasutazás kezdetétől annak végéig.

FŐBB ESEMÉNYEK:

Találkozó a lemergi örmény diaszpóra képviselőivel

Koszorúzás honfoglaló őseink emlékére a Kárpátok vízváltóján a Vereckei-hágón

Kuruc zászlóbontás helyszínei Beregszászon és Mezőváriban

Kuruc szabadságharc legendás vára Munkácson

Turulmadaras emlékmű a kuruc-kor tiszteletére Tiszaújlakon
Megemlékezünk: II. Rákóczi Ferencről, Zrínyi Ilonáról és Munkácsy Mihályról Munkácson, Hollósy Simonról Máramarosszigeten, Petőfi Sándorról Ungváron, Bolyai Jánosról Lembergben, Bartók Béláról Nagyszőlősen.

Feszty-körkép panorámája Kendereskén

A második világháború Árpád-vonalának erődítményei Vezérszálláson

Sztálini légerek magyar áldozatai előtt tisztelgünk Szolyván

Örmény templom Lembergben,

Római katolikus templomok Nagyszőlősen és Beregszászon, valamint kazettás templomok Csetfalván, Técsőn és Tákoson

Európa mértani középpontján leszünk a Felső-Tisza vidékén

Fehér- és Fekete-Tisza összefolyása Rahón

Várom látogatás Huszton

Városnézés Munkácson, Lembergben, Beregszászon, Ungváron és Nagyszőlősen

Séta a Szinevéri tó körül, kirakóvásár Izán

Piknik bográcsgulyással a Vereckei hágón.

Zenés búcsúest a háziakkal Mezővárban

Találkozó a II. Rákóczi Ferenc Főiskola vezetőjével, Orosz Ildikóval Beregszászon.

Mezővárban személyes kapcsolatokon keresztül megismerjük a kárpátaljai magyarok vendégszeretetét, őszinte barátságát és ezeréves helytállásuk gyökereit

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap: Indulás: reggel 6 órakor Batthyány tér felső rakpartról

Határátkelő: Beregsurány

Látnivalók: Munkács, a honfoglalók első pihenőhelye (Zrínyi Ilona és II. Rákóczi Ferenc legendás vára, Munkácsy Mihály emlékek, városnézés), Kendereske (Feszty-körkép panorámája), szíveslátás Mezővárban

Szállás és ellátás; az 1., 4., 5., 6. és 7. napon Mezővárban falusi vendéglátó családnál (2 ágyas fürdőfülkés szobák)

2. nap: Látnivalók: Szolyva (sztálini koncentrációs tábor siratófala - koszorúzás), Vereckei-hágó (honfoglaló magyarok bejövetelének emlékhelye), piknik bográcsgulyással, Lemberg

Szállás és ellátás: a 2. és 3. napon Lembergben szállodában

3. nap: Látnivalók: Lemberg (találkozó a helyi örmény közösséggel, örmény templom és temető, séta az óvárosban, Boim kápolna, Szent György székesegyház, Bolyai János emléktábla)

4. nap: Látnivalók: Ungvár (várlátogatás, városnézés), Csetfalva (kazettás templom és harangláb), Tiszaújlak (turulmadaras emlékmű)

5. nap: Látnivalók: Nagyszőlős (városnézés, Bartók Béla és Perényi Zsigmond emlékek, ferences misszió), Huszt (várrom látogatás), Nagyg völgye, Kamjanka-hágó, Szinevéri tó (séta a tó körül), Iza (kirakóvásár)

6. nap: Látnivalók: Técső (Hollósy Simon emlékek, Kossuth-szobor, kazettás református templom), Aknaszlatina, Körtelep (Európa közepe emlékmű), Rahó (Fehér- és Fekete-Tisza összefolyása)

Zenés búcsúest a háziakkal Mezővárban

7. nap: Látnivalók: Beregszász (katolikus templom, Bethlen ház, II. Rákóczi Ferenc Főiskola, ahol Orosz Ildikó, az intézmény vezetője kalauzol), bevásárlás egy nagyáruházban, majd határátkelés után Tákos (műemléktemplom - a mezítlábas Notre Dame)

Határátkelő: Beregsurány

Érkezés: 21 óra körül Budapestre

Részvételi díj: 59 000Ft/fő (ifjúsági kedvezmény 18 év alatt 9 000 Ft)

Az összeg tartalmazza a vezetést, a biztosítást, a félpanziót, a szállást és a belépőjegyek árát kivéve a

busz költséget (20.000 Ft/fő).

A fenti program a csoportok igényeinek megfelelően, közös megegyezés alapján részben módosítható. A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Jelentkezés: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelyén, vagy a Fővárosi Örmény Klubban a **20.000 Ft/fő** busz költséggel, mint foglaló befizetésével.

II. Erdélyjárás felsőfokon

Kalandtúrák a Bihar-hegységben Czárán Gyula nyomdokain

Az Erdélyjárás célja: Seprősi Czárán Gyula magyar-örmény földbirtokos és lelkes természetbarát egész életét és vagyonát a Bihar-hegység turisztikai feltárásának és ismertetésének szentelte. A Bihar-hegység "apostolának" munkássága iránti tiszteletből és némi kalandvágytól vezérelve bejárjuk az általa kijelölt ösvényeket a Csodavártól az Elvesztett Világig.

ÚTVONAL: Budapest - Gyula - Kisjenő - Seprős - Borosjenő - Menyháza - Halmágycsúcs - Vaskohsziklás - Belényes - Köröstárkány - Biharlonka - Szegyesd - Vasaskőfalva - Boga - Glavoj - Magyarremete - Mézged - Rézbánya - Bihar-hágó - Nagyszalonta - Félixfürdő - Nagyvárád - Ártánd - Budapest

Időtartam: 6 nap (2007 szeptember 11-16.)

Autóbuszos útvonalhossz: 1 400 km (ebből 150 km helyi "terepjáró autobusszal")

Utásbiztosítás: Winterthur Rt.

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd)

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, dzseki, sportcipő, rossz tornacipő a völgytúrákhoz, fürdőruha, elemlámpa

Vezetés: a csoportot képzett erdélyi szakvezetők kísérik a társasutazás kezdetétől annak végéig.

FŐBB ESEMÉNYEK:

Czárán Gyula szülőháza Seprősön és sírja Menyházán

Látványtúrák: a világhírű Bihari Csodavár kilátóihoz, barlangbejárataihoz és földalatti vízfolyásához, a Szegyesdi és a Mézgedi völgy "portalan ösvényein", a Viszhangos Kő alá, a Fekete-Körös forrásához, a Rozsdaszakadékhöz.

Könnyű kanyontúra a Schmidl kőközben a Szegyesdi szurdokvölgy felső szakaszán.

Földalatti túrák a József főherceg barlangban Szegyesden és a Czárán Gyula barlangban Mézgeden
Fürdés termálvízben Félixen

Református templom frissen feltárt Szent László falképekkel Magyarremetén

Tarsoly Hilda bemutatja Böjte Csaba Szent Antal szeretetotthona új megvalósításait Nagyszalontán
Néptánc- és népdalbemutató Köröstárkányban

Zenés búcsúest

Orgonaaudíció a nagyváradi székesegyházban

Köröstárkányi családoknál személyes tapasztalatokon keresztül megismerjük vendéglátóink szeretetét és őszinte barátságát

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap: Indulás: reggel 6 órakor Batthyány tér felső rakpartról

Határátkelő: Gyula

Látnivalók: Seprős (Czárán Gyula szülőháza), Menyháza (Czárán Gyula sírja, amelynek felirata: "Csak az hal meg, akit elfelejtenek"), szíveslátás Köröstárkányban

Szállás és ellátás: 1- 6. napon Köröstárkányban falusi vendéglátóknál (kétágyas fürdőszobás lakások)

2. nap: Látnivalók: Szegyesdi völgy (4 órás közepnehéz völgytúra, helyenként bokáig a patakban,

fakultatív kanyonmászással és barlangbejárással, alternatív program: 2 órás könnyű túra a völgy festői alsó szakaszán), közös piknik, séta a lengőhídon Nyégerfalváról Köröstárkányba

3. nap: Látnivalók: Rozsdaszakadék (1,5 órás közepnehéz túra a látványos, vörös színben pompázó suvadáshoz), Bihar-hágó (3 órás közepnehéz túra a Fekete-Körös forrásához)

4. nap: Látnivalók: Vasaskőfalva, Boga völgy (teherautós utazás a Glavoji karsztfennsíkra), Csodavár (3 órás közepnehéz túra a kilátókhoz és 2 órás nehezebecke túra a víznyelők alkotta 150 méter mély "várudvarokhoz", az impozáns 80 méter magas barlangportáléhoz és a földalatti vízfolyáshoz), alternatív könnyű túra a Ponor rét vízkeletéhez és víznyelőjéhez, tarisznyás uzsonna a nagyszünetben

5. nap: Látnivalók: Mézged (1 órás erdei séta és kb. 1,5 órás túra a denevérek lakta Czárán Gyula barlangba, ahol annak idején bálakat rendeztek), Magyarremete (református templom frissen feltárt falképekkel)

Néptáncbemutató és bűcsúvacsora Köröstárkányban

6. nap: Látnivalók: Nagyszalonta (Böjte Csaba szeretetotthona), Félix (fürdés termálvízben), Nagyvárad (orgonakonzert a székesegyházban)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: Budapestre 21 óra körül

Részvételi díj: 48000 Ft/fő (ifjúsági kedvezmény 18 év alatt 8 000 Ft)

Az összeg tartalmazza a vezetést, a biztosítást, a felpanziót, a szállást és a belépőjegyek árát kivéve a busz költséget (**15.000 Ft/fő**).

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Jelentkezés: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelyén, vagy a Fővárosi Örmény Klubban a 15.000 Ft/fő busz költséggel, mint foglaló befizetésével.

*„A szellemi és erkölcsi áruhátságok következménye a mai ember tragédiája.”
(Márton Áron)*

*„Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít.”
(Szent Pál)*

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a pénzadományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára befizethető.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. Telefon: 201-1011, fax/tel.: 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

Erdélyi Örmény Gyökerek - füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(Budapest, 1054 Akadémia u. 1. IV. emelet 426, telefon: 332- 1791)

e-mail: fovarosiormeny@startadsl.hu; fovarosiormenyonkorm@startadsl.hu

Nyilvántartási szám: 2.2.417812002.

Főszerkesztő: Frigyesy Ágnes

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, Dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia, Dobó Attila

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Nyomdai munkák: Mackensen Kft.